

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

ЗБІРНИК МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

- БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
ПРО МУЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ
- ФУНКЦІ ЗАВІДУВАЧА ТА ВИХОВАТЕЛЯ-МЕТОДИСТА
- СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАІСТЕРНОСТІ
МУЗИЧНОГО КЕРІВНИКА
- ПОСАДОВІ ОБОВ'ЯЗКИ МУЗИЧНОГО КЕРІВНИКА
- ПЛАНУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ
МУЗИЧНОГО КЕРІВНИКА
- ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ
- СУЧАСНІ ВИДИ, ЗАВДАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ
МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ
- ДІАГНОСТИЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ МУЗИЧНОГО
РОЗВИТКУ ДІТЕЙ
- ТИПОВИЙ ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВОГО ОБЛАДНАННЯ
- МУЗИЧНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

2.000.01
2007

**МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ
У ДОШКІЛЬНОМУ
НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

**Збірник
методичних матеріалів**

Тернопіль
2007

ББК 74.100.5
М90

Рецензенти:

І. М. Белова – заступник директора з навчально-методичної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти,
Л. М. Олійник – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;
Т. І. Вареник – методист відділу дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

М90 Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів / Упор. І. А. Романюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 104 с.
ISBN 978-966-634-312-6

*Схвалено Вченою радою
Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 4 від 21. 12. 2006 р.)*

У методичному збірнику розкрито змістову лінію “Мистецтво” Базового компонента дошкільної освіти в Україні; висвітлено основні завдання музичного виховання як складової художньо-естетичного розвитку дошкільнят; подано рекомендації щодо функцій завідувача, вихователя-методиста та музичного керівника дошкільного навчального закладу з питань організації музичного виховання; запропоновано планування навчально-виховної роботи з музичного виховання; сформульовано структуру та завдання музичних занять.

У збірнику представлені матеріали роботи творчої групи музичних керівників дошкільних навчальних закладів міста Миколаєва з проблеми “Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей дошкільного віку”.

Для інспекторів, методистів, завідувачів, вихователів-методистів, музичних керівників дошкільних навчальних закладів, студентів.

ISBN 978-966-634-312-6

Всі права застережені
All rights reserved

© Упор. І. А. Романюк, 2007
© Видавництво “Мандрівець”, 2007

ББК 74.100.5

Видруковано в Україні

Навчальне видання

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Збірник методичних матеріалів

Головний редактор проекту: Б. Фенюк

Редактори: Т. Ухіна, К. Гілінська

Технічний редактор: А. Трут

Літературний редактор: А. Семенова

Верстання: К. Гілінська

Обкладинка: О. Курило

Підписано до друку 05. 04. 2007 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура “Шкільна”
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 6,04. Обл.-вид. арк. 7,24. Наклад 3000.

Видавництво “Мандрівець”, свідоцтво про державну реєстрацію ДК №1847.

46001, м. Тернопіль, вул. С. Качали, 3. Тел. (0352) 52-06-20, тел./факс (0352) 52-43-38.

Друк з готових діапозитивів: ОП “Житомирська обласна друкарня”,
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17. Тел.: (0412) 372295, 372072.

ЗМІСТ

Передмова	4
Основні музичні здібності та компоненти музикальності у дітей дошкільного віку	5
Базовий компонент дошкільної освіти в Україні про музичний розвиток дітей дошкільного віку	7
Функції завідувача та вихователя-методиста дошкільного навчального закладу з питань музичного виховання	15
Складові професійної майстерності музичного керівника	23
Посадові обов'язки музичного керівника	33
Планування педагогічної роботи та перелік обов'язкової докумен- тації музичних керівників дошкільних навчальних закладів	37
Сучасні вимоги щодо видів та завдань музичних занять у дошкільному навчальному закладі	45
Варіанти планування музичних занять	48
Методичні рекомендації щодо організації різних видів музич- ної діяльності дітей (за Т. Науменко)	50
Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей дошкіль- ного віку	51
Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей молодшого дошкільного віку	53
Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей середньої групи	64
Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей старшого дошкільного віку	75
Додатки	88
Додаток 1. Музична практика дитини	88
Додаток 2. Основні музичні здібності (за Б. Тепловим)	89
Додаток 3. Основні компоненти музикальності в дошкільному віці (за Т. Науменко)	90
Додаток 4. Завдання музично-естетичного розвитку дошкільників	91
Додаток 5. Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу з розділу "Музичне виховання"	92
Додаток 6. Етапи роботи з дітьми дошкільного віку під час різної музичної діяльності	95
Додаток 7. Показники діагностики музичних здібностей дітей дошкільного віку (за О. Радиноюю та А. Катинене)	98
Додаток 8. Карта аналізу музичного заняття	100
Додаток 9. Музичні поняття і терміни	101
Література	103

Передмова

Щоб дитина виросла чуйною, милосердною, відвертою, могла творити добрі вчинки та співпереживати, радіти від щирого серця, ми, дорослі, оточуємо її любов'ю та красою. Невичерпним джерелом такої краси є мистецтво – живопис, театр, музика, які існують ще з давніх часів. Завдання педагога – допомогти дитині пізнати і зробити своїм духовним надбанням спадщину рідної культури.

Нікого не потрібно переконувати у важливості музичного розвитку дошкільника. Саме музика знаходить дорогу до душі дитини, спонукає її до самовираження, знайомить з навколишнім світом. Музична діяльність (співи, музичні рухи, слухання тощо) – це не лише засіб забезпечення виконання естетичних та освітніх завдань з музичного виховання, а й важливий засіб укріплення психічного та фізичного здоров'я, розвитку та мовленнєвих здібностей дитини.

Однак, скільки б ми не говорили про важливість музичного виховання, реальний стан речей безсумнівно свідчить про проблеми щодо цього питання. Сучасна модель музичного виховання – концертно-показова. Такий підхід до розвитку дітей не дозволяє зрозуміти важливість послідовного навчання, яке має специфічну логіку та закономірність.

Сутність цього підходу відома кожному музичному керівникові та передається двома словами: “Невдовзі свято”. Далі майже кожний педагог міркує приблизно так: “Костюми повинні бути якнайгарнішими, пісні та рухи – найсучаснішими, бо прийдуть батьки подивитися, керівники – оцінити, колеги – порівняти. Всім треба догодити, чимось здивувати”. Тому група дітей кожні два місяці перетворюється у “труп” артистів-універсалів.

Усе перемішалось у нашій свідомості. Якщо діти легко, емоційно, інтонаційно правильно співають, гарно та чітко вимовляючи слова, наприклад, потішки “Зайчик”, то цей результат не вражає дорослого. А от коли діти співають дорослу пісню, ледь доспіваючи два-три склади із тексту, то більшість дорослих відмічає творчість та сучасність музичного керівника, що використав такий репертуар. Те саме стосується й музично-ритмічних рухів. Прикро, але дорослі не розуміють, якої шкоди це завдає розвитку дітей, спотворює процес формування культури співів, рухів тощо.

На наш погляд, музичний керівник повинен гордо нести своє звання і займатися музичним розвитком кожної дитини професійно та цілеспрямовано, пам'ятаючи про її вік та можливості. Зовнішні чинники не повинні порушувати цей процес.

Маємо надію, що представлений у методичному збірнику матеріал допоможе керівникам та педагогам дошкільних навчальних закладів поглянути на зміст своєї роботи крізь призму особистості дитини дошкільного віку та зберегти унікальні традиції музичного виховання.

ОСНОВНІ МУЗИЧНІ ЗДІБНОСТІ ТА КОМПОНЕНТИ МУЗИКАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Музичне виховання є органічною складовою всього навчально-виховного процесу в дитячому садку. Воно відіграє велику роль у гармонійному розвитку дитини. Музика допомагає дошкільникові глибше сприймати навколишнє життя, виховує любов до своїх рідних, друзів, Батьківщини, збагачує і емоційно забарвлює її мову, сприяє розвитку її музичних здібностей.

Прилучення до музики важливо розпочинати в ранньому віці та поступово вводити дитину в світ музичної культури. Музична практика дитини, як і людини загалом, виявляється через сприймання музики, виконавство та музично-освітню діяльність (*Додаток 1*).

У процесі музичного виховання діти ознайомлюються з різноманітними музичними творами, набувають певних знань, умінь та навичок зі слухання музики, співів, музично-ритмічних рухів. У дітей виховується любов до музики, формуються музичні здібності, оцінюється ставлення до музичних творів.

Музичні здібності – це індивідуально-психологічні властивості особистості, що є передумовою успішного виконання музичної діяльності.

Професор Б. Теплов визначив такі основні **музичні здібності** (*Додаток 2*):

1. Ладо-тональне відчуття, тобто здатність емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії. Цю якість можна назвати емоційним компонентом музичного слуху.

2. Здатність до слухового уявлення, тобто довільне користування слуховими уявленнями, що відображають звуковисотний рух. Це слуховий компонент музичного слуху.

3. Музично-ритмічне почуття, тобто почуття емоційної виразності музичного ритму і його точне відтворення.

Формування основних музичних здібностей відбувається в ранній період дитинства. Вони можуть виявитися раніше від будь-яких інших. Систематичні музичні заняття забезпечують значний рівень музичного розвитку дошкільників. Музично обдаровані діти швидко випереджають менш обдарованих у розвитку тих чи інших музичних здібностей. Проте в успішному оволодінні музикою наполегливість відіграє не меншу роль, ніж здібності.

Музичні телевізійні програми для дітей, дитячі вистави, прослуховування аудіозаписів також збагачують музичний досвід дітей. Дуже важливо, щоб одержані музичні враження сприяли формуванню естетичного смаку, всебічному розвитку дитини.

У всіх дітей необхідно розвивати музикальність, незалежно від природних даних. Без цього неможливий гармонійний розвиток особистості. Однак треба: берегти голос дитини, не дозволяти кричати, голосно співати; берегти слух дитини від шкідливих впливів (різкі, гучні звуки, крик, шум, увімкнений на повну потужність магнітофон чи телевізор). Все це негативно відбивається на гостроті її слуху.

Т. Науменко зазначає, що основними *компонентами музикальності* в дошкільному віці є: музичний слух, почуття ритму, музичне мислення, музична пам'ять (*Додаток 3*). Кожний з цих компонентів має складну структуру, а розвиток здібностей іде від простого до складного. Рівень розвитку певної музичної здібності залежить переважно від віку дитини та спрямованості навчання.

Необхідно зазначити, що музичні здібності взаємопов'язані між собою. Тому, якщо одна зі здібностей розвивається недостатньо, це може спричинити гальмування розвитку інших. Важливо вчасно усунути цю проблему.

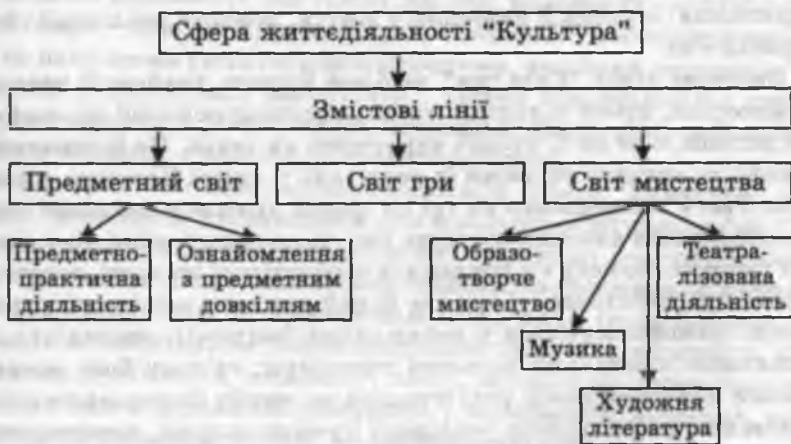
Успіх роботи дошкільного навчального закладу з музичного виховання залежить від спільної діяльності всіх учасників педагогічного процесу.

БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ПРО МУЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні розкрито зміст чотирьох сфер життєдіяльності дошкільника: "Природа", "Культура", "Люди", "Я сам", кожна з яких має свої змістові лінії.

У сфері "Культура" – три змістові лінії, кожна з яких охоплює відповідну субферу життєдіяльності дошкільника, важливу для її особистісного зростання: "Предметний світ", "Світ гри", "Світ мистецтва". Пояснимо логіку об'єднання зазначених змістових ліній у сфері "Культура".

Немовля ознайомлюється з навколишнім світом через свої дії з предметами і речами; дещо пізніше дитина відображає свої життєві враження в ігровій діяльності через різні сюжетні ігри, ролі, атрибути; паралельно з цим виникає і вдосконалюється її здатність передавати враження від життя словами, лініями, кольором, жестами, мелодією.

Інтегроване поняття культура уособлює досвід дошкільника, характер осмислення й відчуття ним навколишньої дійсності, здатність дитини регулювати власну активність суспільно схвалюваними засобами.

Змістова лінія “Предметний світ” спрямована на ознайомлення дітей з об’єктами і речами рукотворного та духовного походження, результатами людської праці. Обрана схема розподілу цих матеріалів, за якою малюк ознайомлюється з предметами найближчого оточення (житлове середовище), і тим, що знаходиться на відстані (поза житловим середовищем). Матеріали, подані у цій сфері, спрямовані на розвиток у дітей практичної вправності, культури споживання і творчої діяльності, вміння ставити мету, діяти цілеспрямовано, долати труднощі, реалістично оцінювати власні досягнення. Саме тут педагог стикається з відсутніми у попередніх програмах, проте важливими для становлення особистості у дошкільному дитинстві поняттями, як-от: *споживання, створення, цілепокладання, особисті зусилля, складність, труднощі, самооцінка*. Усі вони безпосередньо стосуються такого ключового для нашої концепції поняття, як *вектор віддачі*, міра особистісного внеску дитини у власне зростання, ступінь її введення у життя, повнота реалізації своїх резервних сил.

Змістова лінія “Світ гри” загалом містить знайомий практикам матеріал, проте більшою мірою, сконцентрований на особистості дитини, а не на її ігровій вправності як такій. Це й визначило завдання та основні напрями їх реалізації у змісті Базового компонента. Увагу зосереджено на грі як формі пізнання дитиною світу та відображення власних вражень про нього; визначенні та розгортанні ігрового сюжету як показника особистісної зрілості, життєвої компетенції, змістовності гри (це вкрай важливо нині, коли ігрові сюжети трансформуються у небажаному напрямі); оволодінні дошкільником правилами рольової поведінки; зв’язку його знань з ігровими можливостями; ролі іграшки як засобу формування світосприймання дошкільника, реалізації ігрового задуму, перетворення ігрового простору.

Докладніше про змістову лінію (субсферу) “Світ мистецтва”.

Мистецька діяльність дошкільника – важлива складова системи естетичного виховання. *Основна мета естетичного виховання – виховання культури почуттів* – як естетичних і моральних, так і специфічних для мистецької діяльності (почуття лінії, форми, кольору, ритму, композиції, інтонації тощо).

Мистецька діяльність об’єднує різні види образотворчої діяльності (малювання, ліплення, конструювання, аплікацію, роботу з природним матеріалом), а також словесну творчість, музикування, хореографію, художню працю. У ній узагальнено весь життєвий досвід

дитини – чуттєвий, ціннісний, моральний, естетичний, пізнавальний, трудовий тощо.

Специфіка мистецької діяльності дошкільника полягає в обмеженості її технологічного аспекту, з одного боку, в поєднанні з буянням дитячої фантазії, нескінченним рядом художніх образів – з другого. Самобутність останніх визначає мистецьку цінність духовних і рукотворних витворів дошкільнят, становить суть дитячої творчості. У контексті сказаного формування в дошкільному віці вмінь та навичок мистецької діяльності є засобом, а не метою естетичного виховання. **Головне завдання мистецької діяльності у дошкільному закладі** – розвинути у дитини сприйнятливість як базову особистісну якість, прищепити здатність “приймати”, “передавати”, “трансформувати”, тобто бути споживачем і творцем культури.

Тож послідовність навчально-виховної роботи в різних видах мистецької діяльності має такий вигляд: виховання емоційно-чуттєвої сфери – засвоєння елементарної інформації – оволодіння вміннями та навичками (технічними прийомами, засобами художньої виразності кожного виду мистецтва) – творча самореалізація дитини (образотворення у різних видах художньої діяльності, через різноманітні техніки, у роботі з різним матеріалом).

Базовий компонент художньої освіти (сфера “Культура”, субсфера “Мистецтво”) є вихідним для шкільної освітньої галузі “Художня культура”, в основі якої лежить принцип інтеграції різних видів мистецтва. Отже, **мистецьку діяльність дошкільників доцільно організовувати за принципом інтеграції** (гармонійного поєднання на заняттях і в різних життєвих ситуаціях музичних, літературних фрагментів, живопису, поезії, виходом на образотворення в різних видах художньої діяльності – малювання, ліплення, аплікацію, музикування, мімічні та пантомімічні етюди).

Найважливішими результатами опанування мистецької діяльності в дошкільному віці є усвідомлення дитиною себе **суб’єктом творчості**, митцем, здатним не лише відтворювати здобуті враження, а й інтерпретувати їх, збагачувати власним досвідом, творчо самовиражатися у різних видах художньої діяльності.

Як відомо, **музика – вид мистецтва**, який істотно впливає на становлення особистості у дошкільному віці. Вона збагачує почуття та уявлення дитини, сприяє виробленню вміння відчувати ритм та мелодійність твору, формуванню здатності адекватно реагувати на них своїм голосом та рухами, розвитку інтересу до різних музичних інструментів та бажанню на них грати.

У Коментарі до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні сформульовано завдання музичного розвитку дошкільника, визначено основні показники компетентності дошкільника-випускника у світі музики та найбільш сприятливі для кожного з означених видів музичної діяльності педагогічні умови.

Завдання музичного розвитку дошкільника:

- підтримувати у дітей бажання слухати музику, емоційно на неї відгукуватися, розповідати про неї;
- формувати досвід музичних вражень;
- розвивати музичні здібності;
- розвивати мислення й творчу уяву;
- спонукати дітей самостійно визначати настрій, характер музичного твору, засоби музичної виразності;
- удосконалювати вміння слухати музику, розрізняти її інтонацію, мелодію, змістове наповнення;
- вчити слухати та диференціювати тембри інструментів;
- вправляти в умінні визначати жанрову належність музичного твору;
- формувати здатність створювати музичний образ;
- збагачувати уявлення про композиційно-формотвірний бік музичного твору;
- розвивати бажання та вміння втілювати у творчих рухах настроїв, характер музичного образу; підтримувати бажання дітей передавати настроїв музичного твору в малюнку, театральному дійстві, літературній творчості.

Основні показники компетентності дошкільника-випускника у світі музики:

1. Обізнаність дитини з творами мистецтва. Вміє слухати музику. Визначає емоції та почуття, що їх вона передає. Має елементарні уявлення про інструментальні та вокальні твори, їх виконання. Впізнає окремі твори з класичної і народної спадщини (вітчизняної та світової). Проявляє інтерес до різних видів музики. Може назвати прізвища окремих композиторів. Розрізняє та обґрунтовує своєрідність музичних жанрів (пісні, танцю, маршу), може їх порівняти.

2. Здатність створювати музичний образ. Втілює у співах, рухах, музикуванні характер музики. Може співвіднести власне виконання з виконанням фахівців. Творчо сприймає музичний образ, асоціює його з власними життєвими враженнями. Може дати творів цілісну характеристику. Розрізняє властивості звуку, засоби виразності (темп, висоту, динаміку).

3. Художньо-практична діяльність. Уміє у такт музики, граційно, розкуто рухатися. Використовує виразні рухи, міміку, жести, пози, відповідні мелодії.

Володіє навичками гри на дитячих музичних інструментах. Уміє обирати музичний інструмент для певного ігрового сюжету. Виражає рухами емоційний стан, зміст танцю. Володіє елементарною танцювальною технікою.

4. Дитяча творчість. Має досвід музичної імітації. Імпровізує пісенний, ігровий, танцювальний образи. Вміє музично-пісенно-пластично оформити гру. Робить спроби творити музику. Дістає задоволення від самовираження в діях під музику.

Система педагогічної роботи з музичного виховання спрямована на розвиток музичності дошкільника, його музичних здібностей, становлення всіх **основних форм музичної діяльності** – слухання музики, музичних рухів, співів, гри на дитячих інструментах та музичної гри-драматизації (*Додаток 4*).

Музичний репертуар має включати класичну музику різних епох та стилів, фольклор, сучасну музику. Педагог має створити умови, за яких дитина охоче долучатиметься до всіх видів музичної діяльності, братиме в них активну участь, не лише репродукуватиме запропонований дорослим музичний образ, а й намагатиметься імпровізувати, виявлятиме творчість. Розглянемо педагогічні умови, які найбільш сприятливі для кожного з означених видів музичної діяльності.

Співи. Лише позитивні емоції викликають у дитини бажання співати. Важливо правильно вибрати пісню. При цьому необхідно враховувати кілька моментів: активний словниковий запас дітей, їхні фізичні дані, музичний досвід, емоційний стан. Пісня має бути зрозумілою дітям, цікавою за змістом, з приємною мелодією, коротким текстом, легкими для вимови словами.

Слухання. Діти мають слухати гарну музику, що сприяє радісному настроєві, оптимістично налаштовує, збагачує життєвими враженнями, запрошує до активних дій, закладає основи художнього смаку не лише на музичних заняттях, а й поза ними. Інструментальні п'єси та пісні у виконанні дорослих і дітей розвивають музичні здібності. Особливого значення набуває використання педагогом знайомих мелодій у поєднанні з новими. Бажано пропонувати дітям для прослуховування мелодії, що їх виконують на різних інструментах. Корисно інтегрувати прослуховування музики з читанням літературного матеріалу, розгляданням малюнків, різними іграми та розвагами.

Музичні рухи. Старші дошкільники спроможні не лише відтворювати показані їм дорослими рухи під певну музику, а й пропонувати інші, музично обґрунтовані й доцільні. Важливо надавати їм можливість вправлятися у цьому вмінні, діставати від таких вправ задоволення. Можна варіювати інструкцію, пропонуючи дітям виконувати рухи точно, чітко, по-своєму. Треба створювати умови для прояву дітьми вміння урізноманітнювати свої музичні рухи, ходити, бігати, стрибати.

Таночки. Рухи під веселу музику дають дітям задоволення, допомагають їм поступово розрізнати дво- і тричастинну форми музики. У таночках діти мають вправлятися у таких рухах: плесканні у долоні, хлопання по колінах, притупуванні ногами, погойдуванні на двох ногах, біганні на носочках, стукання підборами, почерговому виставлянні ніг, кружлянні, виконання “пружинки”, обертання корпусу вправо-вліво, тримання рук на поясі, їх розведенні тощо.

Музичні ігри. Музична гра – кульмінація, емоційна вершина музичного заняття. Важливо не позбавляти малюків цієї радості, не обмежувати можливості кожної дитини побути у головній ролі. Якщо дошкільники активні, не намагаються усунути від участі у грі, це свідчить про їхній психологічний комфорт, відчуття повноти життя, фізичного та емоційного добробуту. Важливо, щоб солістом був не лише дорослий, а й діти – учасники гри.

Дитячі святкові ранки. Завдання педагога – подбати про те, щоб святкові ранки були справжніми святами для дітей, а не концертами для дорослих або звітом для перевіряючих. Основою дитячого ранку має бути гра – веселе, захопливе дійство, а не жорстко регламентована, організована й унормована дорослим діяльність. Не варто переобтяжувати святкову програму віршами й колективними танцями, доцільно передбачити можливість вільної музичної діяльності.

Музична діяльність має передбачати певну регулярність, часові межі, послідовність, вона має бути гнучкою, зорієнтованою на реальну життєву ситуацію, емоційний та фізичний стан дітей, базуватися на принципі добровільності. За кожною дитиною має бути право вибору, прийняття власного рішення, надання переваг комусь-чомусь. Практика давно підтвердила реальність і доцільність періодичного використання музичним керівником прийому *запрошення* на заняття, для участі у грі, на танець лише за бажанням. *Завдання дорослого полягає не в тому, щоб сказати: “Роби так, бо так треба”, а в тому, щоб сама дитина сказала: “Я робитиму це тому, що хочу”.*

Головне в музичному розвитку дошкільника – “занурити” його у розмаїття музики, навчити “жити” нею, ознайомити з різними засобами виразності, образними рухами, навчити орієнтуватися у просторі, бачити себе серед інших, бути сприйнятливим до музики, вправним, оптимістично налаштованим. Чим старшим стає дошкільник, тим складнішими мають бути пропонувані йому музичні твори: якщо раніше домінували зображувальні моменти, то тепер потрібно підсилити виразні; якщо на попередніх етапах використовувалися невеликі за обсягом, прості за формою й музичними образами твори, то тепер вони стають дедалі розгорнутішими та складнішими. Важливо використовувати музику в аудіо-відео-записах, вірші, художню прозу, діафільми, діапозитиви з творами живопису, архітектури, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва. Дуже корисно відвідувати з дітьми оперні та балетні вистави, концерти, музеї. За інтеграцією різних видів мистецтва – майбутнє.

Сучасні науковці з дошкільного виховання А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик розглядають такі два види музичної діяльності, що їх здійснюють у дошкільному закладі. *Перший пов'язаний із залученням дітей до мистецтва музики.* Це слухання класичної і сучасної музики, заучування пісень і танців, оволодіння елементарними навичками гри на музичних інструментах. Означений вид діяльності вимагає певного рівня розвитку музичних здібностей, про які йшлося вище.

Другий вид музичної діяльності пов'язаний з грою і художньою літературою, тобто це різного роду музичні ігри, змістом яких є художні тексти: ігри-драматизації у музичному супроводі, природні хороводні ігри зі співом, діалогами, рухами, дитячі оперні вистави за казками, розігрування українських народних пісень під музику та заняття під музичний супровід. Цей вид діяльності одержав назву “*музично-мовленнєва діяльність*”, тобто діяльність, побудована на основі відтворення дітьми змісту знайомих художніх творів у супроводі музики, розігрування художніх образів, які слугують засобом творчого самовираження дитини.

Отже, на думку науковців, *музично-мовленнєва діяльність* – один із видів художньо-мовленнєвої діяльності, що пов'язаний з вербалізацією музичних образів (у різних типах висловлювання), які сприймає чи відтворює дитина у різних способах музично-ритмічної активності. Формування культури художньо-естетичного сприймання музичних творів, їх елементарного аналізу неможливе без участі мовлення. Водночас створені під впливом художніх вражень образи,

втілені в будь-яких типах зв'язних висловлювань, збагачують можливість їх яскравого вираження в танцях, співах, музикуванні тощо.

Крім того, на кожному музичному занятті використовують музично-дидактичні ігри, які обов'язково передбачають і завдання з розвитку мовлення дітей. Музично-дидактичні ігри – це ігри пізнавального характеру, спрямовані на збагачення та закріплення знань, пов'язаних з музичною діяльністю, *активізацією у словнику дітей назв жанрів музичних творів, музичних інструментів, нот, іграшок під музичний супровід.*

Отже, взаємозв'язок музичної та мовленнєвої діяльності виховує в дітей естетичні піднесені почуття, розвиває музичний і поетичний слух, стимулює образне мовлення дітей, активізує мовлення й художньо-мовленнєву діяльність.

Кінцевим результатом музично-мовленнєвої діяльності в дошкільному закладі має стати сформована музично-мовленнєва компетенція у дітей.

Музично-мовленнєва компетенція – це важлива складова художньо-мовленнєвої діяльності, що відбиває глибинну емоційно-чуттєву, художньо-образну єдність музичних та мовленнєвих образів; взаємозбагачення, увиразнення як музичних, так і мовленнєвих способів образотворення дітей.

У музично-мовленнєвій компетенції відзеркалюється рівень особистісного розвитку дитини, її художньо-музична навченість, розвиненість та рівень її мовленнєво-музичних здібностей.

Треба пам'ятати, що музична діяльність дітей дошкільного віку – це різні способи й засоби пізнання дітьми музичного мистецтва (а через нього – докільця й самого себе), за допомогою яких здійснюється музичний і загальний розвиток.

ФУНКЦІЇ ЗАВІДУВАЧА ТА ВИХОВАТЕЛЯ-МЕТОДИСТА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З ПИТАНЬ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Музичне виховання дітей безпосередньо здійснюється музичним керівником за допомогою вихователів. Успіх роботи дошкільного навчального закладу з музичного виховання великою мірою залежить від діяльності завідувача та вихователя-методиста, котрі здійснюють керівництво музичним вихованням дітей.

Насамперед керівник повинен мати високий рівень загальної та музичної культури. Характер діяльності керівника багато в чому визначається його власним ставленням до музичного мистецтва, розумінням ролі музики у вихованні дітей.

У науковій та методичній літературі з питань управління навчальними закладами визначені основні функції, що їх керівникові необхідно здійснювати. Це педагогічний аналіз, планування, організація, контроль, регулювання. Розглянемо їх докладніше щодо музичного виховання.

Функція педагогічного аналізу. Завдання музичного виховання та заходи щодо їхньої реалізації складаються на підставі аналізу роботи в попередньому році та визначення слабких сторін у музичному вихованні дітей. Завдання річного плану визначаються на педагогічній раді. При цьому враховуються нові форми, методи роботи з дітьми, рекомендації та програми з музичного виховання.

Під час аналізу роботи дошкільного навчального закладу з музичного виховання завідувач, вихователь-методист допомагають музичному керівникові та вихователям застосовувати наочно-доказові засоби щодо результатів музичного розвитку дітей. Так, на основі спостережень, діагностики розвитку музичних здібностей дітей можуть бути складені діаграми, карти виконання програмових вимог. Під контролем керівника здійснюється аналіз та самооцінка діяльності музичного керівника і вихователів.

Функція планування.

Керівник повинен знати:

- √ завдання музичного виховання;
- √ основні етапи музичного розвитку дошкільників;
- √ методики обстеження музичних здібностей дітей.

Керівник повинен уміти:

√ орієнтуватися в різноманітних формах організації музичної діяльності дітей, видах музичних занять;

√ орієнтуватися в методах музичного виховання;

√ оцінювати художню значущість музичного репертуару, що його використовують у роботі з дітьми;

√ виділяти питання, що вимагають найбільшої уваги педагогів, і планувати їх у перспективному плані (складається завідувачем разом із музичним керівником і вихователями);

√ контролювати їхню поступову реалізацію в календарних планах (складаються музичним керівником разом із вихователями).

У річному плані роботи дошкільного навчального закладу питання музичного виховання може виступати як одне з пріоритетних завдань на рік, що розглядатиметься під час різних форм методичної роботи з педагогами та буде заслуховуватися на тематичній педагогічній раді.

Якщо ж питання музичного виховання не є одним з основних завдань у річному плані, то все одно його конкретизують через певну індивідуальну роботу або форму методичної роботи з педагогічними кадрами. На підсумкових або підсумково-установчих педагогічних радах керівник та педагоги звітують про виконання роботи з музичного виховання.

Керівник дошкільного закладу (завідувач або вихователь-методист відповідно до посадових обов'язків) допомагає музичному керівникові планувати роботу з вихователями – визначити зміст індивідуальних і групових консультацій, семінарів, практикумів, гурткової роботи.

У річному плані передбачається *робота музичного керівника і вихователів з батьками* (індивідуальні і групові консультації, тематичні батьківські збори, Дні відчинених дверей, бесіди). У ньому відбивається також *оснащення педагогічного процесу* необхідним обладнанням, технічними засобами навчання, поповнення і систематизація літератури в методичному кабінеті; розробка вихователем-методистом рекомендацій з питань музичного виховання тощо.

Функція організації. Щоб правильно організувати навчально-виховний процес, керівник повинен знати сучасний рівень розвитку теорії і методики музичного виховання дітей, уміти спрямовувати роботу всього педагогічного колективу на виконання поставлених завдань, здійснювати пошук творчих форм і методів виховання, впроваджувати передові досягнення науки і практики, створювати необхідні умови для роботи з музичного виховання дітей, забезпечувати навчально-виховний процес сучасним оснащенням.

Керівник забезпечує в залі й групах достатню кількість піаніно (обов'язково добре налагоджених), різних дитячих музичних інструментів, музичних іграшок, костюмів. Вирішує питання щодо виготовлення ігор, музично-дидактичних посібників, атрибутів, а також обладнання для лялькового театру (*Додаток 5*).

У залі або іншому приміщенні для проведення музичних занять виділяють місце для збереження технічних засобів навчання (ТЗН), музичних інструментів, музично-дидактичних ігор і посібників, атрибутів, костюмів, декорацій, зразків святкового оформлення зали, грамплатівок, аудіозаписів, озвучених діапозитивів і фільмів тощо. Забезпечують у музичному кабінеті (або залі) місце для підготовки музичного керівника до занять, шафи для збереження нотної і методичної літератури.

У групах облаштовують музичні центри, виділяють місце для пільного музикування дітей. У музичних центрах періодично оновлюють музичні інструменти (доступні дітям конкретної вікової групи), настільні музично-дидактичні ігри, музичні іграшки (у тому числі з "німою" клавіатурою), костюми для інсценівок. У групах розміщують та використовують ТЗН (діапроектор з діафільмами і діапозитивами з музичним супроводом, програвач, магнітофон чи аудіоплеєр, грамплатівки, магнітофонні касети чи компактдиски із записами музичних казок, радіопередач, фрагментів народної і класичної музики та ін.).

Керівник дошкільного закладу організує підвищення кваліфікації музичного керівника: направляє на курси в інститут післядипломної педагогічної освіти, проводить обмін досвідом між педагогами – відкриті заняття, виступи на педагогічних радах, методичних об'єднаннях, а також сприяє придбанню спеціальної літератури.

Контрольна функція. Для успішного контролю за музичним вихованням дітей і надання методичної допомоги музичному керівникові, завідувачеві дошкільного навчального закладу необхідно знати теорію і методику музичного виховання на сучасному рівні їхнього розвитку, вміти виявляти сильні і слабкі сторони роботи педагогічного колективу. Завідувач постійно контролює виконання завдань музичного виховання дітей, що зазначені у річному плані.

Контроль, відповідно до мети та завдань, може бути *фронтальним, тематичним, підсумковим та оперативним*.

Здійснюючи *фронтальний контроль*, керівник стежить за діяльністю з музичного виховання дітей в одній віковій групі, аналізує цю роботу загалом, у різних організаційних формах (на заняттях, у

самостійній діяльності, на святах і розвагах). У процесі фронтальної перевірки керівник вивчає перспективні та календарні плани музичного керівника, вихователів, які працюють з даною групою дітей; аналізує роботу з батьками та вихователями з музичного виховання, роботу з підвищення педагогічної майстерності. Результати фронтальних перевірок виносять на обговорення педагогічної ради, виробничої наради, за необхідності видають наказ.

Тематичний контроль дозволяє перевірити виконання найбільш важливих завдань музичного виховання в усіх вікових групах, під час реалізації яких за підсумками навчального року в педагогів та дітей виникали труднощі, результати цих завдань були нижчими, ніж з інших завдань музичного виховання. Під час тематичного контролю особливу увагу приділяють визначенню рівня впровадження нових форм, методів та прийомів музичного виховання тощо.

Підсумковий контроль, що є різновидом тематичного, дає можливість визначити результативність роботи впродовж різних періодів, підбити підсумки роботи дошкільного закладу з музичного виховання загалом, у кожній віковій групі, у різних організаційних формах (на заняттях, у самостійній діяльності, на святах і розвагах).

Об'єктами підсумкового контролю, як і під час тематичного, крім музичного керівника, дітей, можуть бути вихователі, батьки, вихователь-методист.

Як правило, у процесі підсумкового контролю проводять:

- аналіз засвоєння дітьми знань, сформованості вмінь та навичок з музичного виховання, що закладені в програмі навчання та виховання (під час цього виду контролю оцінюють виконання програми загалом, а також кожною дитиною);

- узагальнення роботи музичного керівника;

- впровадження нової технології, методики;

- аналіз методичної роботи;

- аналіз співпраці дошкільного закладу (вікових груп) з батьками тощо.

Підсумковим контролем можна вважати й *атестацію*. Її проводять один раз на п'ять років. Метою такого контролю є:

- ✓ зіставлення результатів роботи музичного керівника з попередніми його досягненнями в педагогічній діяльності, тобто з'ясовують чи простежують зростання рівня його професійних умінь та навичок, у чому вони проявляються;

√ оцінка вміння музичного керівника приймати та використовувати в роботі з дітьми методичні рекомендації, що їх було надано з боку завідувачки, вихователя-методиста тощо;

√ виявлення рівня самоосвіти педагога тощо.

Оперативний контроль є важливим підґрунтям для проведення підсумкового, тематичного, фронтального контролю. Тому він повинен бути плановим, раціонально розподіленим за часом та фіксуватися в циклограмі контролю та в "Діловому щоденнику контролю". Добирають найважливіші на даному етапі питання контролю, які б допомагали у вирішенні зазначених річних завдань.

У зміст педагогічного аналізу під час оперативного контролю за організацією музичної діяльності в дошкільному закладі можуть включатися такі питання:

√ оцінка роботи музичного керівника за день, тиждень, місяць (не більше);

√ виявлення тих чи інших причин, відхилень у якісному змісті музичного виховання та навчання від вимог державної програми;

√ встановлення причин відхилення фактичного рівня знань, умінь та навичок дітей від вимог програми;

√ аналіз педагогічних умов для роботи з дітьми даного віку (наявність та стан дидактичних матеріалів, посібників, іграшок тощо);

√ аналіз трудової дисципліни музичного керівника та вихователя, рівень їхніх взаємин;

√ створення в групах умов для самостійної музичної діяльності дітей;

√ особливості форм роботи з дітьми напередодні свят;

√ аналіз виконання програми з одного з розділів (співи, музично-ритмічні рухи, слухання, гра на дитячих музичних інструментах).

О. Радинова зазначає, що керівник повинен вміти розробляти схеми (карти) спостережень за музичною діяльністю, що дозволяє об'єктивно оцінювати її результати. Необхідно зазначити, що до кожного показника карти спостережень керівникові необхідно мати об'єктивні критерії оцінки.

Під час контролю керівник відвідує кілька занять в одній віковій групі, щоб оцінити варіативність видів занять, їхньої структури, різноманітність застосованих методів і прийомів, репертуару, простежити ступінь ускладнення завдань, динаміку роботи, повноту використання різних видів музичної діяльності (*Додаток 8*).

У схемі (карті) спостережень фіксують й оцінюють діяльність дітей, музичного керівника, вихователя на музичному занятті та під час різних видів діяльності.

О. Радинова пропонує такі показники аналізу.

При оцінці діяльності дітей враховують:

- √ прояв інтересу, емоційні реакції, переваги;
- √ самопочуття, відповідність навантажень;
- √ ступінь активності;
- √ бажання й уміння діяти самостійно, творчо;
- √ рівень розвитку здібностей;
- √ якість знань, умінь і навичок.

При оцінці діяльності музичного керівника враховують:

- √ якість та відповідність репертуару віку дітей;
- √ рівень його виконання (гра на фортепіано, спів тощо);
- √ якість пояснень музики (їх образність, знання методики ведення бесіди);
- √ ефективність використання різноманітних методів і прийомів;
- √ уміння привернути дітей до музичної діяльності, зацікавити їх;
- √ уміння знаходити індивідуальний підхід до дітей;
- √ уміння використовувати творчі завдання;
- √ тон мови, доброзичливість спілкування;
- √ артистизм, винахідливість, спритність;
- √ уміння використовувати варіативність структури заняття, різні види занять;

√ контакт із вихователем;

√ доцільне використання обладнання.

При оцінці діяльності вихователя враховують:

- √ зацікавленість, активність;
- √ уміння знаходити індивідуальний підхід до дітей (допомагати опановувати музично-ритмічні рухи, дії у грі тощо);
- √ рівень виконавських умінь;
- √ контакт із музичним керівником.

При перевірці рівня проведення музичної діяльності поза заняттями оцінюють діяльність дітей, вихователя, а також узгодженість роботи музичного керівника й вихователя, їхня взаємодопомога.

При оцінці діяльності дітей поза заняттями можна враховувати ті самі критерії, що й на музичних заняттях. Проте необхідно враховувати, що якість самостійної музичної діяльності дітей без прямого впливу музичного керівника природно знижується.

При оцінці діяльності вихователя враховують:

√ уміння використовувати в роботі різноманітний репертуар (добір за допомогою музичного керівника фрагментів творів класичної і народної музики, використання грамзапису музичних казок, повторне слухання знайомого репертуару, що полюбився дітям);

√ уміння вести бесіду про музику;

√ ефективність використання різноманітних методів і прийомів;

√ уміння привернути увагу дітей до музичної діяльності, зацікавити їх;

√ уміння знаходити індивідуальний підхід до дітей, враховувати їхні вподобання, інтереси, керувати різними видами музичної діяльності;

√ уміння використовувати творчі завдання в самостійній діяльності дітей;

√ тон мови, доброзичливість спілкування;

√ артистизм, винахідливість, спритність;

√ використання різних видів музичної діяльності дітей (слухання музики, гри, інсценівки тощо);

√ обладнання музичного центру;

√ контакт із музичним керівником.

Під час перевірки проведення свят, розваг також оцінюють діяльність дітей, музичного керівника, вихователя, узгодженість роботи педагогічного колективу.

Найважливішими критеріями оцінки діяльності дітей є:

√ інтерес, захопленість, безпосередність виконання;

√ самопочуття, настрої, відсутність перевантажень;

√ участь усіх дітей з урахуванням їхніх індивідуальних уподобань, інтересів та можливостей.

При оцінці діяльності музичного керівника і вихователя враховують:

√ уміння захопити дітей, зацікавити їх;

√ якість використаного репертуару;

√ рівень виконання творів;

√ уміння вести бесіду про музику (при проведенні тематичних бесід-концертів тощо);

√ тон мови, доброзичливість спілкування;

√ артистизм, винахідливість, спритність;

√ оформлення зали;

√ організаційні моменти;

√ взаємодія музичного керівника і вихователя.

Треба зазначити, якщо упродовж року не виникло особливих проблем в організації музичного виховання дітей, і питання музичного виховання не ввійшло в пріоритетні (основні) завдання річного плану, то це не означає, що питання розвитку музичних здібностей дошкільнят не буде стояти на контролі керівника. Деякі з перелічених питань підсумкового та оперативного контролю повинні бути розглянуті протягом року.

Функція регулювання та координації. Проаналізувавши результати контролю, керівник надає музичному керівникові та вихователю методичну й організаційну допомогу.

Координація роботи педагогічного колективу з музичного виховання потребує знання керівником дошкільного закладу передового досвіду науки й практики, обов'язків музичного керівника, вихователя, вміння направити й узгодити їхню роботу, регулювати виконання намічених завдань. Керівник повинен уміти координувати взаємодію педагогічного колективу з батьками, допомагати вдосконалювати роботу з музичного виховання дітей – провадити консультації, організовувати вивчення й впровадження передового досвіду дошкільних закладів з музичного виховання, вивчення та узагальнення досвіду роботи музичного керівника дошкільного закладу.

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МУЗИЧНОГО КЕРІВНИКА

Педагогічна майстерність педагога – важлива умова оптимізації процесу розвитку в дошкільника емоційної врівноваженості, адекватності, компетентності, певної соціальної позиції. Від особистісного й професійного рівня педагогів дитячого садка значною мірою залежить характер протікання адаптації до навколишнього, до світу людських взаємин у дітей перших шести років життя. Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості педагога, який забезпечує йому високий рівень самоорганізації професійної діяльності.

Розглянемо докладніше складові професійної майстерності музичного керівника, які сприятимуть позитивним результатам у музичному та загальному розвитку дітей дошкільного віку.

Складові професійної майстерності музичного керівника дошкільного навчального закладу*

1. Загальна та духовна культура педагога
  - Моральна культура
  - Естетична культура
  - Загальна та духовна культура
2. Професійно-педагогічна компетентність педагога
  - Педагогічна
  - Фахова
    - Інформаційна функція*
    - Розвивальна функція*
    - Мобілізаційна функція*
    - Орієнтувальна функція*
  - Дослідно-творча
3. Загальнопедагогічні вміння та здібності
  - Гностичні
  - Конструктивні
  - Організаторські
  - Комунікативні
4. Культура праці

---

*Оскільки музичний розвиток дітей дошкільного віку здійснюється як на музичних заняттях, так і поза ними, то розкриємо основні складові професійної майстерності музичного керівника, враховуючи особливості його взаємодії із вихователем, та визначальні показники діяльності вихователя з музичного виховання.

1. Загальна та духовна культура педагога.

Моральна культура: гуманізм, доброзичливість, розуміння інших, моральні принципи, єдність слова та діла.

Естетична культура: культура почуттів, естетичні смаки, створення естетичного середовища тощо.

Загальна та духовна культура: ерудиція в різних сферах культури, культура спілкування, духовні потреби тощо.

2. Професійно-педагогічна компетентність педагога.

Педагогічна компетентність. Знання дошкільної педагогіки як основи професіоналізму, вимог до методик дошкільного виховання.

Фахова компетентність. Ерудиція в музичній педагогічній спеціалізації: знання завдань державної програми з навчання та виховання дітей дошкільного віку; наявність необхідних умінь з методики музичного виховання: методики навчання слухання, навчання співам, гри на музичних інструментах, музичним рухам тощо.

Фахова компетентність, як зазначає О. Радинова, включає розвиток таких функцій музичного керівника, як інформаційної, розвивальної, мобілізаційної, орієнтувальної.

Щоб успішно здійснювати *інформаційну функцію*, педагог повинен мати глибокі знання зі свого предмета, вміти подати їх дітям, володіти культурою мовлення.

Зміст цієї функції у діяльності музичного керівника специфічний. Музичну інформацію педагог передає, насамперед виконуючи музичні твори. Слухач сприймає музику, написану композитором, тільки через виконавця. Тому виконання музичних творів для дітей – основне вміння педагога – повинно бути професійним, яскравим. Аудіозапис не завжди здатний цілком замінити живе звучання інструмента.

Сприйняття музики поглиблюється при усвідомленні її емоційно-образного змісту. Тому найважливіше вміння, яке необхідне музичному керівникові – це доступне для дітей пояснення змісту музичного твору.

Велике значення для накопичення дошкільниками повноцінних музичних вражень має якість репертуару, вміння педагога відібрати високомистецькі твори народної й класичної музики.

Музичний керівник повинен знати методичні прийоми, ефективні для певної вікової групи дітей, вміти творчо їх застосовувати.

Інформаційна функція музичного керівника і вихователя, який не має спеціальної музичної освіти, не однакова, хоча має певну подібність.

Вихователь, як правило, не вміє грати на піаніно, баяні, тому він використовує аудіозаписи.

Музичний керівник проводить музичні заняття, свята, розваги за участю вихователя. Вихователь спілкується з дітьми поза заняттями – керує самостійною діяльністю, організовує ігри, слухання музики, готує інсценівки тощо. Велику частину роботи з музичного виховання дітей вихователь здійснює під керівництвом музичного керівника та при його особистій участі.

Вихователь може закріпити музичні враження (інформацію про музику) дітей, прослуховуючи з ними в аудіозапису твори, що звучали на заняттях. Таке повторне слухання не вимагає розгорнутої бесіди про музику, а припускає лише коротке нагадування яскравих характеристик окремих тем, музичних образів, розрізнення зміни настрою, засобів музичної виразності.

Вихователь збагачує музичні враження, використовуючи ігри, інсценівки пісень, що розучуються, пропонуючи дітям повторити фрагменти святкових ранків, які найбільше сподобалися їм. Він може звертатися й до творів, що не звучали на заняттях. Це музичні книжки, діапозитиви і діафільми з музичним супроводом. Вони не потребують розгорнутої бесіди про музику, а лише привертають увагу дітей до її характеру, зміни настрою.

Вихователь слухає з дітьми й фрагменти класичних творів, народну музику. Він добирає ці твори разом із музичним керівником та погоджує з ним методику проведення бесіди, тобто особливості надання дітям інформації про музику.

Деякі музичні дозволя й розваги (ляльковий театр, інсценівки) вихователь проводить самостійно, враховуючи попередні поради під керівництвом музичного керівника.

Для того щоб керувати самостійною діяльністю дітей – навчати їх грі на дитячих музичних інструментах, музично-ритмічним рухам, співам, – вихователь повинен володіти виконавськими навичками й уміннями (грати на дитячих музичних інструментах, співати, вправно рухатися), знати методику музичного виховання, вміти застосовувати різноманітні методичні прийоми для розвитку в дітей виконавських умінь.

Звичайно, знання й уміння музичного керівника, який має спеціальну музичну освіту, і вихователя відрізняються якісним рівнем. Вихователь повинен постійно підвищувати свою музичну культуру – слухати музику, вдосконалювати виконавські вміння, орієнтуватися в новинках методичної літератури з музичного виховання. Чимало знань і умінь вихователь здобуває за допомогою музичного керівника.

Розвивальна функція. Педагог будь-якого профілю, навчаючи дітей, повинен розвивати їхні здібності, вчити самостійно мислити, стимулювати творчі прояви.

У діяльності музичного керівника ця функція спрямована на збагачення дітей музичними враженнями, розвиток їхніх музичних здібностей, творчості. Для цього педагогам необхідно знати методику діагностичного обстеження музичних здібностей дітей, проблемні методи навчання, вміти застосовувати їх з урахуванням віку дітей, індивідуальних якостей особистості.

Необхідно створювати проблемні ситуації, що спонукатимуть дітей до активного прояву (порівняння, узагальнення, придумування варіантів), стимулюватимуть їхню творчу самостійну діяльність. Виконуючи твори з різним ступенем контрастності, педагог пропонує дітям порівняти їх, висловити своє ставлення, “поміркувати” про музику. Музичний керівник повинен володіти творчими вміннями у різних видах музичної діяльності (показати кілька варіантів танцювальних рухів, пісенних імпровізацій, скласти поспівки на музичних інструментах).

Для розвитку у дошкільників музикальності важливо використовувати високомистецький репертуар та професійно його виконувати, вміти яскравим образним словом поглибити враження дітей. Педагог повинен заохочувати й розвивати самостійність та творчість дітей під час висловлювань про музику. Водночас він розширює уявлення дітей про почуття людини, які виражені у творі та існують у реальному житті, вдосконалює образну мову дітей. Все це сприяє їхньому естетичному, моральному і розумовому розвитку.

Музичний керівник повинен вміти застосовувати індивідуально-диференційований підхід до своїх вихованців, різні способи педагогічного впливу з огляду на індивідуальні якості дітей, їхні схильності, здібності. Орієнтування педагога на середній рівень музичного розвитку негативно позначається на обдарованих дітях. А недостатня увага до дитини, котра має низький рівень музичного розвитку, може назавжди зачинити перед нею двері у світ музики. Музичному керівникові необхідно постійно здійснювати облік показників музичного розвитку дошкільників і навчати кожну дитину, виходячи з її можливостей. Для цього застосовують різні за складністю завдання на фронтальних, групових, індивідуально-групових (4–8 дітей), а також індивідуальних (1–4 дитини) заняттях.

Здійсненню розвивальної функції заважає будь-яка одноманітність, у тому числі й постійна, незмінна структура музичного заняття. Музичний керівник повинен творчо підходити до побудови музичних занять, заздалегідь продумуючи різні його варіанти, а також вміти перебудовувати структуру заняття під час його проведення

можливо від самопочуття дітей чи проявлення згасання інтересу, передбачати зміну навантажень тощо.

Музичний розвиток дітей буде успішним, якщо музичний керівник застосовує різні види музичних занять (традиційні, домінантні, тематичні, комплексні). *Домінантні заняття* дозволяють ліквідувати підставання дітей у формуванні певних музичних здібностей, вивчальських умінь, стимулюють творчість. *Тематичні заняття* зосереджують увагу дошкільників на найважливіших для їхнього музичного розвитку темах. Використання незвичайного сюжету робить такі заняття цікавими, підтримує інтерес дітей до музики, розвиває їхні творчі прояви. *Комплексні заняття* розширюють уявлення дітей про види мистецтва, засоби їхньої виразності. Вони сприяють розвиткові основ музичної культури. Порівняння яскравих можливостей різних видів мистецтва активізує мислення, збагачує естетичні уявлення, формує еталони краси.

Музичний керівник повинен уміти застосовувати всі форми організації музичної діяльності дітей: різноманітні дозвілля (у тому числі тематичні концерти, бесіди-концерти), розваги, свята.

У діяльності вихователя розвивальна функція здійснюється в тісному контакті з музичним керівником, під його керуванням. Вихователь повинен знати методи діагностики, допомагати музичному керівникові у її проведенні. Вихователь може фіксувати деякі показники розвитку музичних здібностей (наприклад, зовнішні прояви дітей під час слухання музики, тривалість уваги, висловлення про прослухані твори, бажання повторного слухання, відповідність рухів ритму й характеру музики тощо). Участь у діагностичному обстеженні дозволяє вихователю дізнатися про сильні та слабкі сторони розвитку кожної дитини і, відповідно до цього, планувати свою роботу.

Реальна участь вихователя в музичному розвитку дітей визначається рівнем його музичної культури, музичними здібностями. Якщо вихователь має слух, гарний голос, вправно рухається, може грати на дитячих музичних інструментах або просто цікавиться музикою і любить її, знає методику музичного виховання дітей, він здатний багато в чому допомогти музичному керівникові. Щоб розвивати творчі прояви дітей, вихователь повинен сам уміти імпровізувати нспівки голосом, на музичних інструментах, знаходити варіанти виразних рухів, що відповідають характеру музики. Спостерігаючи за дітьми в побуті, організовувати ігри, драматизації, прослуховування музики, збагачувати музичні враження дітей, розвивати їхні здібності, підтримувати інтерес дітей до музичної діяльності, створю-

вати проблемні ситуації, що активізують їхню самостійність і творчі прояви.

Вихователь допомагає музичному керівникові підготувати й провести різні види занять. Особливо важлива його роль на комплексних заняттях. Лише вихователь може підказати, якими знаннями й уміннями в образотворчій, художньо-мовленнєвій діяльності оволоділи діти.

Можливості вихователя не обмежуються слуханням музики, організацією самостійної діяльності дітей. Він може використовувати музику на інших заняттях, особливо під час образотворчої та художньо-мовленнєвої діяльності.

Якості особистості педагога, необхідні для виконання розвивальної функції: здатність до творчості, ініціативність, музична культура, захопленість – однотипні у вихователя і музичного керівника.

Мобілізаційна функція педагога включає вміння впливати на емоційно-вольову сферу особистості дитини найраціональнішим шляхом. Мобілізувати увагу можна й за допомогою строгих вказівок, але навчання буде носити розвивальний характер лише тоді, коли педагог зацікавить дітей, приверне їхню увагу.

Музичний керівник повинен бути сам захоплений музикою, що її виконує і про яку розповідає; знати різноманітний репертуар, уміти добирати яскраві фрагменти музичних творів, доступні дітям за змістом і тривалістю, знаходити цікаві для порівняння музичні п'єси (чи їхні фрагменти), створюючи проблемну ситуацію вже при сприйнятті музики; виразно, яскраво виконувати твори, образно пояснювати їх, використовувати ігрові методичні прийоми, творчі завдання, різноманітні захоплюючі форми організації музичної діяльності – варіанти побудови занять і різні їхні види, дозвілля, розваги. Педагог повинен уміти гнучко переключати увагу дітей (зміна музичної діяльності, застосування ігрового прийому, захоплююча інформація про музику тощо) з огляду на їхні реакції. Важливо вміти застосовувати індивідуально-диференційованим підходом, враховувати якості особистості дитини, рівень розвитку здібностей, інтереси дітей. Для цього на музичних заняттях доцільно пропонувати завдання різного ступеня складності, проводити індивідуальні заняття і заняття по підгрупах.

Для виконання мобілізаційної функції музичному керівникові необхідні такі якості особистості, як артистизм, винахідливість, спритність, здатність до творчості.

У діяльності вихователя ця функція також потребує таких якостей, як захоплення самого педагога музикою, знання музичного репертуару, цікавих відомостей про музику, уміння в захоплюючій

формі організувати слухання творів, самостійну музичну діяльність дітей, знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини.

Орієнтувальна функція потребує формування стійкої системи ціннісних орієнтацій особистості. Орієнтація людини на конкретні цінності може виникнути тільки в результаті їхнього попереднього вивчення (позитивної оцінки – раціональної чи емоційної).

Одне з головних завдань у діяльності музичного керівника – сформувати в дітей ставлення до музичного мистецтва як до культурної цінності (духовної та інтелектуальної), зацікавити їх музикою, пробудити і розвинути естетичні почуття, відчуття і розуміння чарівності музики.

Музичний керівник повинен мати високу культуру, ерудицію, уміти передати вихованцям свою захопленість музикою, сформувати в них основи музичного смаку і музичної культури. Діти під керуванням педагога накопичують різноманітні музичні враження, виховуються на високомистецьких зразках музичного мистецтва, сприймають “інтонаційний словник” різних епох і стилів, слухають музику в професійному виконанні (на фортепіано чи в грамзаписі). Одержати повноцінні музичні враження дошкільники можуть лише в тому разі, якщо музичний керівник добре знає репертуар, уміє дібрати музичні твори (чи навіть фрагменти), доступні дітям за емоційно-образним змістом, заохочуюче подати їх (яскраво виконати і пояснити, застосувати прийоми контрастних зіставлень різних видів, проблемні завдання тощо).

Яскравий емоційний відгук на музику народжує в дітей позитивне ставлення до неї, що є неодмінною умовою формування ціннісних орієнтацій особистості. Велике значення має форма піднесення матеріалу – тон мови, артистизм музичного керівника. Педагог повинен пам’ятати, що дошкільникам необхідна новизна вражень, зміна видів музичної діяльності та форм їхньої організації. Формуючи здатність до сприйняття емоційно-образного змісту музики та її елементарної оцінки (емоційної і раціональної) на високомистецьких творах світової музичної класики і народної музики, педагог закладає в дітях основи музичного смаку, музичної культури. Музика, в силу специфіки її змісту, розширює уявлення дошкільників про почуття, виховує здатність до співпереживання.

Вихователь, щоб успішно реалізувати цю функцію, повинен мати музичну культуру, знати різноманітний музичний репертуар, цікаву дітям інформацію про музику, уміти передати своє захоплення нею. Оскільки вихователь спілкується з дітьми в побуті в більш вільній формі, порівняно із заняттями, він може використовувати різні мето-

дичні прийоми, що розвивають інтерес до навчання. Вихователь, організовуючи самостійну музичну діяльність дітей, повинен враховувати їхні бажання, нахили, риси особистості. Тон мови, стилі спілкування повинні бути доброзичливими. Вихователь, котрий користується у дітей авторитетом, може швидше домогтися успіху.

Для виконання цієї функції необхідні (і музичному керівникові і вихователю) такі якості особистості, як любов до музики, артистизм, винахідливість, спритність.

Отже, музичний керівник і вихователь інформують дітей про систему музичних цінностей художньою мовою музичного мистецтва за допомогою образного слова й інших методів та прийомів, розвивають музичні здібності, мобілізують увагу, формують позитивне ставлення до музики, ціннісні орієнтації особистості.

Дослідно-творча компетентність – це прагнення педагога до самовдосконалення, постійного поповнення професійних знань, вмінь, пошуку ефективних шляхів педагогічної діяльності; наявність у педагога необхідних умінь та здібностей до творчої діяльності.

Музичний керівник повинен стежити за спеціальною літературою, вивчати її, ознайомлюватися з перспективним педагогічним досвідом, впроваджуючи в практику новітні методи і прийоми навчання, вести власний творчий пошук новаторських форм і методів роботи з дітьми. Для підвищення своєї професійної кваліфікації музичному керівникові необхідно регулярно відвідувати методичні об'єднання міста району, курси підвищення кваліфікації, проблемні семінари, педагогічне читання тощо. За допомогою завідувача дошкільного закладу він займається підвищенням кваліфікації вихователів у галузі музичного виховання, сприяє підвищенню рівня їхньої музичної культури.

3. Загальнопедагогічні уміння та здібності.

Гностичні здібності виявляються у діяльності педагога. Вони спрямовані на пізнання дошкільників, кожного окремо і всієї групи їхніх батьків, праці колег, власних якостей і педагогічної діяльності взагалі.

Музичний керівник та вихователь повинні мати необхідні знання із загальної, вікової та педагогічної психології; уміти застосовувати ці знання в роботі з дітьми; пояснити причини поведінки дитини, спостерігати за нею в різних видах діяльності.

Музичному керівникові потрібно добре орієнтуватися не лише на музичному розвитку дітей, а й у розумових, фізичних, емоційних, вольових, соціальних особливостях дітей; розрізняти емоційні процеси і стани, знати основні якості вихованців, батьків, колег; вміти

визначати провідні мотиви діяльності, особливості психологічного клімату в родині.

Конструктивні здібності проявляються у діяльності педагога. Вони спрямовані на проектування, планування своєї роботи, її видів і форм.

У конструктивних здібностях педагога виділяють три компоненти: конструктивно-змістовний (добір та структурування навчально-виховного матеріалу), конструктивно-оперативний (планування структури власних дій і дій дітей) і конструктивно-матеріальний (створення навчально-матеріальної бази для проведення роботи).

Конструктивно-змістовний компонент потребує знань різноманітного музичного репертуару, вміння його добирати і структурувати з урахуванням поставлених завдань, визначених методів, прийомів, форм організації музичної діяльності дітей, а також умінь планувати зміст музичних занять, дозвіль, розваг, свят (захоплюючих, оригінальних) з урахуванням індивідуального підходу до дітей, принципу диференціального навчання.

Конструктивно-оперативний компонент – це вміння планувати та використовувати різні способи реалізації поставлених завдань, застосовувати варіативні методи, прийоми, форми організації музичної діяльності дітей.

Конструктивно-матеріальний компонент має на меті вміле, доцільне використання наочності, ТЗН, оформлення, атрибутики при проведенні занять, розваг, свят.

Високий рівень конструктивних здібностей педагога – це:

✓ умінь планувати роботу на день, тиждень, місяць, рік, прогнозувати свої дії в майбутньому;

✓ визначати зміст різних форм організації музичної діяльності, доцільно їх поєднувати між собою;

✓ добирати матеріал до навчально-виховної роботи;

✓ бачити “зону найближчого розвитку”, “проектувати” розвиток кожної особистості й групи в цілому, висловлювати стимулювальну оцінку;

✓ здатність передбачати труднощі в діяльності дітей і дорослих, створювати умови для їх попередження;

✓ планувати музичну діяльність дошкільників у різні режимні моменти, складати конспекти, систематизувати дидактичні матеріали, переробляти складну інформацію, адаптуючи її до можливостей дітей, комбінувати різні види діяльності, форми взаємодії з батьками.

Важливо не орієнтуватися на абстрактну середню дитину, а враховувати можливості кожної, приділяючи увагу й обдарованим, і дітям,

які мають труднощі у засвоєнні програмових завдань. Індивідуальний підхід вимагає декількох варіантів завдань різного ступеня труднощів.

На підставі отриманих результатів (що досягнуто, що не вдалося) планують індивідуальну роботу, заняття по підгрупах, роботу з батьками, вихователями.

Організаторські здібності. Щоб достатньою мірою оволодіти організаторськими здібностями, музичний керівник і вихователь повинні знати теорію і методику музичного виховання на сучасному рівні їхнього розвитку, впроваджувати нові досягнення науки і практики у педагогічний процес, продумувати різні форми включення музики у діяльність дошкільників, з урахуванням їхніх індивідуальних проявів, нахилів.

Музичний керівник повинен уміти:

√ упорядковувати внутрішньо-групове життя, організовувати колективну, групову, індивідуальну діяльність дітей;

√ активізувати діяльність батьків, залучати їх до участі в музичному вихованні дітей;

√ зосередити у потрібний момент на собі увагу дошкільнят, їхніх батьків, колег, адміністрації;

√ спрямовувати дії дітей на досягнення певної мети, застосовувати за потреби методи впливу, своєчасно контролювати стани, настрої, бажання дітей;

√ створювати умови для попередження порушень соціальної поведінки дошкільників;

√ проводити відкриті заняття для вихователів, музичних керівників міста з метою поширення передового досвіду роботи.

Комунікативні здібності. Це вміння педагога спілкуватися, встановлювати доброзичливі стосунки з дітьми, колективом педагогів, батьками. Велике значення мають особистісні якості музичного керівника (вихователя): любов до дітей, терпіння, справедливість, доброзичливість, урівноваженість, а також глибокі професійні знання, здатність творчо застосовувати їх у роботі; зберігати почуття гумору; вміти переключити увагу дітей, коли виникають конфліктні ситуації; бути активним доброзичливим співучасником будь-якого спілкування, уважним до партнерів, виразним у своїх емоційних проявах, зрозумілим і чітким у вербальному спілкуванні, чутливим до суджень та оцінок інших.

4. Культура праці.

Культура праці передбачає знання нормативних документів, дотримання педагогом трудової дисципліни та ведення ділової документації відповідно до "Інструкції про ділову документацію музичного керівника".

ПОСАДОВІ ОБОВ'ЯЗКИ МУЗИЧНОГО КЕРІВНИКА

Музично-естетичний розвиток дітей дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі здійснює музичний керівник. Розглянемо вимоги до діяльності музичного керівника та визначимо характеристики для встановлення кваліфікаційних категорій відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних кадрів.

Музичний керівник дошкільного навчального закладу

Посадові обов'язки. Здійснює музичну освіту та естетичне виховання дітей відповідно до програми, що реалізується в даному типі дошкільного закладу. Сприяє формуванню у дітей інтересу і діяльності до музики, співів. Виявляє музичні задатки, обдарування дітей, стежить про розвиток їхніх здібностей, талантів у різних видах музичної діяльності. Спільно з педагогічним колективом та сім'єю формує у дітей загальну художню, музичну, естетичну культуру. Проводить музичні заняття, музичні концерти, бере участь в організації свята, дитячих розваг, ранкової гімнастики. Навчає дітей грі на музичних інструментах, співам, веде з ними індивідуальну роботу з основних видів музичної діяльності. Обирає ефективні форми, методи, засоби навчально-виховної роботи, застосовує народні і сучасні музичні інструменти, використовує записи музично-літературних творів у виконанні майстрів мистецтв. Консультує вихователів, батьків з питань музичного та естетичного виховання, сприяє підвищенню їхньої музичної, естетичної культури. Особистим прикладом утверджує поведінку до принципів загальнолюдської моралі, культурно-національних, духовних, історичних цінностей України, країни походження, батьків, жінки, готує вихованців до життя в душі взаєморозуміння, миру, злагоди між народами. Додержується педагогічної етики, поважає гідність кожної дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігає шкідливим звичкам, пропагує здоровий спосіб життя. Постійно підвищує професійний рівень, педагогічну, виконавську майстерність, загальну культуру.

Повинен знати. Для вирішення педагогічних, музично-виховних завдань повинен мати знання в обсязі вищої або середньої музично-педагогічної освіти. Має знати теорію і методику музичного, естетичного виховання, класичний та сучасний музичний реперту-

ар для дітей; дошкільну педагогіку, дитячу психологію, вікову фізіологію; цілі, принципи, зміст дошкільної музичної, естетичної освіти, форми, методи, засоби навчально-виховної роботи, відповідні програмно-методичні матеріали і документи; індивідуальні характеристики вихованців; основні напрямки розвитку музичної культури; законодавчі і нормативно-правові акти та документи з питань навчання і виховання, державну мову відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

Повинен вміти ефективно застосовувати професійні знання в практичній педагогічній, музично-виховній діяльності.

Повинен мати ціннісні орієнтації, спрямовані на всебічний культурний, духовний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, творчу педагогічну діяльність.

Повинен володіти культурою спілкування, його формами, способами, мовами.

Кваліфікаційні вимоги до категорій

Музичний керівник вищої категорії має вищу музично-педагогічну освіту* або середню музично-педагогічну та іншу вищу педагогічну освіту, проявляє високий рівень професіоналізму, майстерності, ініціативи, творчості, досконало володіє ефективними формами, методами навчально-виховної роботи, забезпечує високу результативність, якість, оригінальність своєї праці, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Стаж педагогічної роботи – не менше 8 років.

Музичний керівник I категорії має вищу музично-педагогічну освіту* або середню музично-педагогічну та іншу вищу педагогічну освіту, виявляє ґрунтовну професійну компетентність, майстерність, добре володіє ефективними формами, методами навчально-виховної роботи, досяг значної результативності, якості педагогічної праці, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що є прикладом для наслідування. Стаж педагогічної роботи – не менше 5 років.

Музичний керівник II категорії має вищу музично-педагогічну освіту* або середню музично-педагогічну та іншу вищу педагогічну освіту, проявляє достатній професіоналізм, володіє сучасними

---

*За умови наявності лише вищої музичної освіти необхідний стаж педагогічної роботи для вищої категорії становить 10 років, I категорії – 7 років, II категорії – 5 років.

фирмами, методами навчально-виховного процесу, досяг вагомої результативності у педагогічній діяльності, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що є прикладом для наслідування. Стаж педагогічної роботи – не менше 3 років.

Музичний керівник спеціаліст має вищу музичну освіту або середню музично-педагогічну освіту, професійно компетентний, забезпечує нормальні рівні навчально-виховної роботи, відповідає загальним естетичним та культурним вимогам до педагогічних працівників.

Основні види діяльності музичного керівника у дошкільному навчальному закладі

Відповідно до посадових обов'язків, вимог методики музичного виховання музичному керівникові, як зазначають фахівці з музичного виховання у дошкільному навчальному закладі, необхідно здійснювати таку діяльність:

1. Проводити заняття в кожній віковій групі двічі на тиждень відповідно до графіка роботи. Це вимагає значної попередньої підготовки: музичний керівник добирає і розучує музичний матеріал, який необхідний для роботи з дітьми. Розробляє і планує засвоєння програмових навичок, вчасно готує наочний матеріал, приладдя, прослуховує музичні записи. Планує та проводить, при потребі, індивідуальні заняття з підгрупою чи з окремими дітьми.

2. Діагностувати рівень музичного розвитку дітей дошкільного віку.

3. Складати та відповідати за складання сценаріїв свят, програм розваг, підготовку та їх проведення.

4. Керувати роботою вихователя в сфері музичного розвитку дітей шляхом індивідуальних консультацій та групових занять.

Під час консультацій музичний керівник ознайомлює вихователів із планом роботи, розучує з ними дитячі музичні твори, звертаючи увагу на ті вміння і навички, якими має оволодіти кожна дитина, обговорює проведені заняття (відзначає успіхи та труднощі дітей, пояснює, як можна їм допомогти), добирає репертуар для програмування на ранковій гімнастиці, інших заняттях, прогулянках тощо.

На групових заняттях для вихователів музичний керівник систематично вдосконалює їхні навички в галузі пісні й руху. Розучує з ними твори для індивідуального і колективного виконання на святах і під час розваг. При цьому бере до уваги здібності кожного педагога. Кількість консультацій та занять залежить від музичної підготовленості вихователів.

5. Вести роботу з батьками, залучаючи їх до загального процесу музичного виховання. План роботи з батьками є складовою річного плану дошкільного навчального закладу, в ньому необхідно передбачити лекції, відкриті заняття, батьківські збори, виставки, під час яких музичний керівник дає поради батькам з питань музичного виховання дітей.

У кожному дошкільному закладі є **“Куточок для батьків”**, де поруч з іншими вміщені матеріали з музичного виховання, які заздалегідь готує музичний керівник. Зміст матеріалу стенда замінюється через 1,5 місяця.

ПЛАНУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ТА ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ МУЗИЧНИХ КЕРІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

До переліку обов'язкової документації музичних керівників дошкільних навчальних закладів, відповідно до "Інструкції про ділову документацію в дошкільних закладах", зареєстрованої у Міністерстві мистецтв України 15 червня 1998 р. за № 378/2818, входять:

2.5.1. Календарний план роботи.

2.5.2. План проведення масових заходів, дійств музично-естетичного циклу.

2.5.3. Сценарії свят, розваг, театральних вистав тощо.

2.5.4. Щоденник обліку індивідуальної (гурткової) роботи з дітьми.

Відповідно до інструктивно-методичного листа МОН України від 01.10.2002 р. № 1/9 – 434 "Про планування освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі", планування з музичного виховання в дошкільному закладі має здійснюватися згідно з його основними положеннями та рекомендаціями: "складаючи плани своєї роботи, педагогам – вихователям різних вікових груп, **музичним керівникам**, інструкторам з фізичного виховання, вихователям з образотворчої діяльності та іншим фахівцям – важливо враховувати вимоги Базового компонента дошкільної освіти, чинних програм розвитку, навчання та виховання дітей; завдання та зміст заходів, закладених у річному плані роботи дошкільного закладу, **зберігши перспективну і поточну (календарну) форми планування**".

Отже, музичні керівники в дошкільному закладі мають вести перспективний план роботи (його можна спланувати на навчальний рік, півріччя, квартал, місяць) та поточний (календарний) план роботи. **Форма складання перспективних і поточних планів довільна: текстова чи графічна.**

Педагогічна рада закладу на установчій серпневій педагогічній раді розглядає, обговорює обрані форми та види планування, за якими працюватимуть педагоги, та затверджує їх. Крім того, на установчій педраді закладу розглядають питання про використання в роботі чинних програм МОН України, можливість використання варіативних програм або методик, що ними будуть керуватися у своїй роботі педагоги.

Плани роботи педагогів перевіряє та затверджує завідувач або вихователь-методист щомісяця.

Детальніше розглянемо **перспективне планування**. В "Інструкції про ділову документацію в дошкільних закладах" цей план для музичного керівника дістав назву "План проведення масових заходів, дійств музично-естетичного циклу" (індексація 2.5.2). Під час його складання потрібно враховувати всі форми роботи з музичного виховання: проведення свят, розваг, роботу з батьками, роботу з вихователями, гурткову роботу. Зазначимо, в який спосіб можуть бути розписані ці форми роботи.

- **Проведення свят** містить визначення тематики свята, вказівку на термін, відповідальних, примітку (у виборі кількості та тематиці свят слід керуватися вимогами державної програми).

- **Розваги** проводять *один раз на два тижні в кожній віковій групі*. Під час їх проведення враховують: тематику розваги, форму проведення, вказівку на терміни, відповідальних, примітку.

- **Робота з батьками** містить форму проведення, тематику, термін (тематика та форма проведення заходів з батьками виписується із річного плану ДНЗ).

У плані необхідно зазначати, хто з вихователів відповідальний за підготовку оформлення, костюмів, атрибутів, за загальну організацію і проведення розваг.

Розваги можна проводити у вигляді концертів, театральних дійств, інсценівок, лялькових вистав, тематичних занять, слухання музичних казок, спільних вечорів для дітей і батьків. Для показу лялькового театру, діафільмів, концертів самодіяльності тощо можна об'єднати 2-3 групи. Цей момент має бути врахований у плані.

Пропонуємо графічну форму (*Таблиця 1*) перспективного плану проведення масових заходів, дійств музично-естетичного циклу.

Для такого виду роботи, як "Свято", не треба прописувати форму проведення, оскільки кожен структурну частину свята можна організувати у різних формах: концертні номери, драматизація тощо. У плані роботи з батьками передбачено оформлення стендів, проведення лекцій, відкритих занять, батьківських зборів, виставок, під час яких музичний керівник дає поради з питань музичного виховання дітей. Тому зазвичай цей блок у плані стосується батьків вихованців всього дошкільного закладу, але, за потреби, можна зазначити вікову групу.

2.5.2. План проведення масових заходів, дійств музично-естетичного циклу

в дошкільному навчальному закладі № _____ на 2006–2007 н. р.

Вид роботи	Форма проведення	Тематика	Вікова група	Термін	Відповідальний	Примітка
Снято						
Розвага						
Розвага						
Розвага						
Робота з батьками						

У сценаріях свят, розваг, театральних вистав (індексація 2.5.3), які обов'язково зберігають у методичному кабінеті, потрібно детально виклашувати: тематику, навчально-виховні завдання, репертуар, дійових осіб, обладнання. Взірці тематичних вечорів розваг та свят для кожної вікової групи наведено в програмах “Малятко”, “Дитина”, методичних рекомендаціях А. Шевчук.

Музичний керівник тісно співпрацює з вихователями груп, тому під час планування занять та вечорів розваг рекомендовано враховувати зміст занять з розвитку мовлення, зображувальної діяльності тощо.

Також з метою систематизації послідовності у добірї програмних завдань, репертуару для занять необхідно скласти перспективний план роботи з музичного виховання на 2-3 місяці, адже у програмах навчальний матеріал не розподілений навіть на квартал, не враховано конкретні умови кожного дошкільного навчального закладу. Наведемо взірець до складання перспективного плану, який запропоновано Н. Ветлугіною (Таблиця 2).

Календарний план роботи музичного керівника складається для кожної вікової групи окремо. В інструктивно-методичному листі МОН України “Про планування освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі” зазначено, що поточне (календарне) планування може охоплювати від 1-2 днів до 1-2 тижнів чи місяць. Проте доцільніше його складати на один-два тижні для кожної групи з урахуванням всіх організаційних форм музичної діяльності: музичних занять (частіше фронтальних), розваг (підготовка чи проведення), індивідуальних занять (їх характер та зміст) тощо. Тобто, вра-

Орієнтовне перспективне планування
навчально-виховної роботи з музики з дітьми _____ групи

Роділ програми	№	Музично-освітні завдання	Обсяг умінь та навичок дітей	Регіонар		Перевірка засвоєння знань та рівня музичного розвитку	
				Вересень	Коллективне виконання	Коллективне виконання	Індивідуальне виконання
Співи							
Служання							
Музично-ритмічні рухи							
Гра на музичних інструментах							

виконують усю роботу, що їй музичний керівник буде проводити з окремим колективом дітей у першу та другу половину дня.

Враховуючи питання, що виникають у ході роботи, музичний керівник може застосовувати форму індивідуальних занять. Іноді дитина після довгої відсутності губиться, не може увійти у загальний колективний ритм дій. У такому разі доцільні короткочасні (10-15 хвилин) індивідуальні заняття, що їх проводять після фронтального. Педагог з'ясовує причину відставання дитини, пояснює і показує той чи інший прийом у співі, русі, тренує дитину в виконанні певного завдання.

Можна використовувати й індивідуально-групові (4-8 дітей) заняття. Н. Ветлугіна зазначає, що індивідуальні та індивідуально-групові заняття мають епізодичний характер, їх проводять за потреби, коли є відповідні умови.

У календарному плані індивідуальну роботу можна зазначити на окремому аркуші помісячно. Вона матиме таку схему: прізвище, ім'я дитини, дата, зміст роботи. Або індивідуальну роботу можна вписувати у загальній схемі календарного плану навчально-виховної роботи з музичного виховання (Таблиця 3). Досвідчені музичні керівники можуть складати календарний план за таблицею 4.

Музичний керівник мусить так продумати індивідуальну роботу, щоб врахувати всі види музичної діяльності, які планують на місяць.

Музичному керівникові необхідно пам'ятати, що він повинен здійснювати як роботу з дітьми, так і з батьками та вихователями (при потребі). Запланувати у перспективному плані на рік цю роботу складно (крім спільних свят для батьків та дітей). Тому в календарному плані необхідно детально вказувати тематику та форму проведення заходів з батьками та вихователями.

У календарному плані, який можна складати за різними схемами, необхідно відображати:

- ✓ послідовність матеріалу, що його вивчають;
- ✓ його періодичність;
- ✓ структуру заняття, методичні прийоми, які потребують особливої уваги та підготовки;
- ✓ авторство музичного репертуару;
- ✓ етап розучування (рекомендують на початку зошита, де планують роботу, розписати, які *етапи роботи* здійснюватимуть під час різної музичної діяльності. Етапи роботи визначають відповідно до вимог державної програми з урахуванням віку дітей. Зразок етапів роботи під час різної музичної діяльності з дітьми (Додаток 6);

√ індивідуальну роботу з дітьми;

√ роботу з батьками;

√ роботу з вихователями (при потребі).

Плануючи зміст заняття, потрібно пам'ятати, що на кожному з них 75–80% часу займає повторення та закріплення матеріалу і лише 20–25% – новий зміст.

Важливо зазначити, що більшість дошкільних навчальних закладів організовують навчально-виховну роботу з дітьми за тематичним перспективним планом. Не треба намагатися, щоб репертуар традиційного (класичного) або домінантного музичного заняття повністю відповідав пізнавальній темі тижня. Адже, за методикою музичного виховання, робота з музичним твором має зазвичай три основні етапи: ознайомлення, розучування, закріплення. Кожний етап, у свою чергу, спрямований на вирішення декількох завдань. Якщо не враховувати їх, а підпорядковувати репертуар лише тематиці тижня, то порушується система формування та розвитку у дітей музичних здібностей, сприймання музики не буде повним. Проте це питання легко вирішити, якщо музичний керівник добере доцільний навчально-ігровий сюжет заняття відповідно до теми тижня. Сюжетність виявляється в об'єднанні запланованих видів діяльності у змістовну цілісність, якій притаманний простий, але пізнавальний сюжет, що відповідає віковій дітям.

У "Щоденнику обліку індивідуальної (гурткової) роботи" (індексація 2.5.4.) фіксують рівні знань, умінь, навичок дітей на початку та наприкінці навчального року. Він може мати таблиці, які запропоновані нижче у розділі "Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей дошкільного віку". Для того щоб простежити динаміку музичного розвитку дитини, доцільно визначити розділи музичного виховання та основні завдання, за якими можна дізнатися про рівень музичного розвитку дітей.

Планувати роботу рекомендують з метою продуктивного використання робочого часу та зосередження уваги педагогів на вдосконаленні навчально-виховної роботи з дітьми. Важливо, щоб у документації була відображена наявність зв'язку між різними формами роботи (заняттями, розвагами, ранками).

**Календарний план навчально-виховної роботи
музичного виховання з дітьми _____ групи**

	<p align="center">День тижня та зміст роботи з дітьми</p>
	<p align="center">Понеділок _____</p>
<p>Вид завдання, його структура (хід заняття), стилі роботи, методичні прийоми</p>	<p align="center"> </p>
<p>Індивідуальна робота</p>	
<p>Інші форми роботи</p>	<p align="center"> Прописують форму, тематику проведення свят, розваг, роботи з батьками </p>

Орієнтовна схема календарного планування музичних занять в _____ групі
 дошкільного навчального закладу № _____ на _____ місяць, рік _____

Тиж- день	Вид заняття	1 заняття тижня			Вид заняття	2 заняття тижня		
		Вид діяльності та репертуар	Етап	Освітні завдання		Вид діяльності та репертуар	Етап	Освітні завдання
	Індиві- дуальна робота							
	Свято, розвага	Форма проведення, тематика			Форма проведення, тематика			
	Робота з батьками							

I тижень

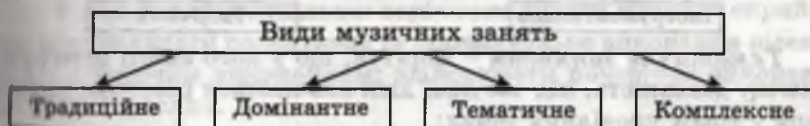

СУЧАСНІ ВИМОГИ ЩОДО ВИДІВ ТА ЗАВДАНЬ МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Заняття – форма дошкільного навчання, за якої педагог, працюючи в групі дітей у встановлений режимом час, організовує і керує пізнавальною діяльністю з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

На сучасному етапі утвердився погляд на заняття як на форму педагогічного впливу на дітей, яка поєднує розвивальний і виховний ефекти навчання, формує у дітей уміння активно засвоювати знання і творчо використовувати їх за безпосередньої участі педагога, що сприяє набуттю досвіду спільної діяльності з дорослими і однолітками.

Основні вимоги до музичних занять неодноразово розглядалися на сторінках фахової літератури такими українськими науковцями, педагогами, як А. Шевчук, Т. Сорокою, Н. Рубальською, Т. Науменко.

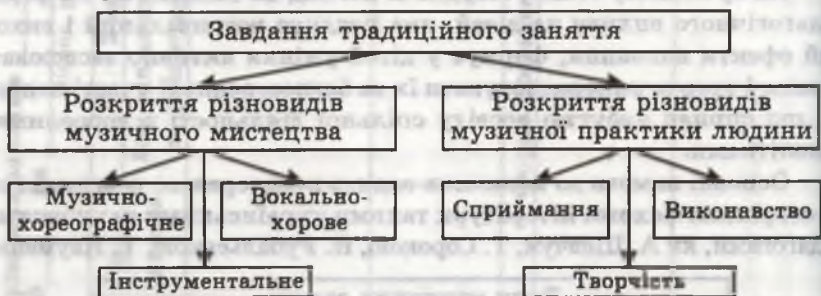

Традиційне заняття – заняття, в ході якого поєднані всі, запропоновані програмою, види дитячої музичної діяльності: слухання, спів, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах.

У практиці навчання під час традиційного заняття вважають доцільним розподіл різних видів діяльності у такій послідовності. На початку заняття дають невеликі *музично-ритмічні вправи*, частіше тренувального характеру (окремі елементи танцю, шиккування, необхідні для нового танцю, хороводу, святкового маршу). Ці рухи організовують увагу дітей і готують їх до завдань, що вимагають уважності. Після вправ діти *слухають музику і співають*. Спів включає різноманітні вокальні вправи, виконання творчих завдань, вправ на розвиток музичного слуху, розучування 2-3 пісень. Наступним етапом навчання є *музично-ритмічна діяльність* у формі гри, веселого танцю, хороводу. Спокійні завдання, чергуючись із динамічними, дають змогу рівномірно розподіляти фізичне навантаження на дітей.

Структура занять має бути гнучкою та, відповідно до віку дітей, змісту, особливостей матеріалу, видозмінюватися. Можна розпочати заняття не з ритмічних вправ, а зі співів чи слухання музики, також з виконання нової пісні чи п'єси для рухів.

Починаючи з середньої групи, застосовують завдання на розвиток дитячої творчості у рухах та пластиці. У старшій групі – пісенна творчість. Важливим компонентом заняття є *музично-дидактичні ігри*. Як відмічає А. Шевчук, традиційне заняття потрібно розуміти не як застарілу форму, а як випробувану форму, що відповідає особливостям розвитку дітей.

Тематичне заняття – заняття, що у його змісті інтегрує музичну діяльність, під час якої діти навчаються розуміти музичні твори у трьох провідних темах:

1. Які емоції та почуття передає та викликає музика?
2. Про що розповідає музика?
3. Як розповідає музика?

Ці три теми визначають послідовність опанування музичного твору. Разом з цим виховний зміст тематичних занять може бути збагачений життєвою тематикою.

У молодших та середніх групах рекомендують таку тематику. Наприклад:

Іграшки: “На гостинах у іграшок”, “Свято Новорічних іграшок”.

Природні явища: “До сонечка у гості”, “Сонечко та дощик”.

Пори року: “Закликаємо пташок до рідного краю”, “Пригоди осіннього листочка”.

Старшим дошкільникам бажано запропонувати теми соціальної суті музичного спрямування. Наприклад:

“Пісенність поезії Лесі Українки”, “Пісні улюбленого композитора”, “Яскравий світ музичних звуків”, “Що ми знаємо про музичні інструменти”, “Танцювальні жанри в музиці” тощо.

Завдання тематичного заняття
(ознайомити дітей з широкою культурною та спеціальною інформацією)

Види та жанри музики

Творчість поетів та композиторів

Специфічна термінологія

Засоби музичної виразності

Домінантне заняття – заняття, у якому домінує один з видів дитячої музичної діяльності.

Завдання домінантного заняття

Створити атмосферу, притаманну певному виду мистецтва

Збагачувати уявлення дітей про особливості певного виду мистецтва

Удосконалювати виконавські навички, розвивати творчі вміння

Розучувати музичний репертуар до свят та розваг

У ході заняття доцільно: варіювати дитяче музичне сприймання; практикувати колективне та індивідуальне виконання пісень чи рухів з творчим виконанням; здійснювати почергове виконавство дітей та дорослих.

Комплексне заняття – заняття, що в ньому інтегрують кілька видів діяльності (здебільшого художніх): пісенну (або танцювальну), художньо-мовленнєву, образотворчу. Тобто, певну тему розкривають через ці види художньої діяльності.

Тематикою для побудови комплексного заняття може бути: підумок про пори року, народний фольклор, народне мистецтво, народні свята, класична музика тощо. Під впливом прослуханої музики хтось з дітей демонструє здібності у словотворчості, хтось у малюванні, аплікації, ліпленні чи вигадують рухи для гри.

Проведення цих занять потребує серйозної підготовки всіх педагогів, які працюють з даною групою дітей.

Комплексні заняття проводяться після того, як діти на занятті (а малювання (аплікації), музики, художньої літератури (розвитку мовлення) засвоїли низку програмових знань.

Завдання комплексного заняття – розвиток різних творчих здібностей дошкільнят (образотворчих, музичних, театральних, літературних) засобами музики.

ВАРІАНТИ ПЛАНУВАННЯ МУЗИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Т. Науменко пропонує декілька варіантів планування музичних занять.

Перший варіант передбачає проведення традиційних та домінантних занять. Домінантне заняття проводять один раз на два тижні. Необхідно зауважити, що на домінантному занятті “Співи” перевагу надають “сидячим” видам музичної діяльності (співи та слухання), а коли “Руки” – то, навпаки, переважають динамічні види музичної діяльності (ритмічні вправи, танці, хороводи, ігри). Гру на музичних інструментах, як синтетичний вид музичної діяльності, включають у різні види домінантних занять.

Тиждень	Заняття		Вечір розваг
	1	2	
I	Традиційне	Традиційне	
II	Традиційне	Домінантне (руки)	Розвага (або комплексне заняття)
III	Традиційне	Традиційне	
IV	Традиційне	Домінантне (співи)	Розвага

Другий варіант передбачає проведення як традиційних, так і домінантних занять. Домінантне заняття проводять щотижня.

Тиждень	Заняття		Вечір розваг
	1	2	
I	Традиційне	Домінантне (руки)	
II	Традиційне	Домінантне (співи)	Розвага (або комплексне заняття)
III	Традиційне	Домінантне (руки)	
IV	Традиційне	Домінантне (співи)	Розвага

Третій варіант (*частіше в старшій групі*). Три тижні на місяць проводять домінантні заняття, під час яких використовують метод “занурення”. “Занурюватися” рекомендовано у певну музичну тему (“характер музики”, “народна музика”, “слухаємо уважно” тощо).

Четвертий тиждень – комплексні заняття.

Тиждень	Заняття		Вечір розваг
	1	2	
I	Домінантне (співи)	Домінантне (рухи)	
II	Домінантне (рухи)	Домінантне (співи)	Розвага
III	Домінантне (співи)	Домінантне (рухи)	
IV	Комплексне	Комплексне	Розвага

Варіанти структури комплексного заняття

I варіант
<ul style="list-style-type: none"> • пісенна (або танцювальна) творчість дітей; • художньо-мовленнєва (творча розповідь, драматизація казки); • образотворча діяльність.

II варіант
<ul style="list-style-type: none"> • пісенна (або танцювальна) творчість дітей; • драматизація казки (опери); • елементи хореографії.

Четвертий варіант. Кожне заняття носить традиційний характер, і тому його складові та їхню послідовність розподіляють за методикою Н. Ветлугіної.

Тиждень	Заняття		Вечір розваг
	1	2	
I	Традиційне	Традиційне	
II	Традиційне	Традиційне	Розвага
III	Традиційне	Традиційне	
IV	Традиційне	Традиційне	Розвага

Необхідно зазначити, що зміст тематичних занять залежить від послідовності опанування дітьми музичного твору та будується на основі життєвої тематики. Тому його складно вести у аудію як орієнтовну схему. Проте музичному керівникові треба, враховуючи ці умови, спланувати тематичні заняття на навчальний рік та подальшою корекцію.

Пропоновані варіанти планування занять є орієнтовними, вони розроблені з метою стимулювання творчої думки кожного музичного керівника.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

(за Т. Науменко)

Слухання музики

Слухання музики пропонують “винести” у зміст вечорів-розваг тематичних занять. Цей вид діяльності потребує уваги, зосередженості, вдумливості. Дітей треба “налаштувати” на сприйняття твору, надати їм можливість спокійно поміркувати над ним, висловити свої думки. Все це потребує часу, певної підготовки педагогів та умов для проведення цієї роботи з дітьми. Основний акцент у доборі репертуару для слухання треба зробити на класичній музиці. Елементи слухання доцільно включати й у зміст занять.

Гра на дитячих інструментах

Гру на дитячих інструментах можна починати впроваджувати у другій молодшій групі. Рекомендують ознайомлювати дітей із п'єсою на музичному занятті, а розучувати її переважно під час індивідуальної роботи поза заняттям. На етапі закріплення діти можуть виконувати п'єсу на святах, розвагах, під час інших занять.

Драматизація українських народних казок

Починаючи із середньої групи, потрібно постійно драматизувати українські народні казки із музичним супроводом. Вважають оптимальною кількістю – 2-3 казки на рік.

Аеробіка або хореографія

У програмі пропонують вводити аеробіку або хореографію для дітей старшого дошкільного віку. Зміст цього підрозділу може ґрунтуватися на відомій системі М. Єфіменко або програмах з хореографії А. Тараканової, Л. Бондаренко, Г. Березової.

Кожне заняття з хореографії доцільно складати з *трьох частин*: вправи, етюду, танцю. Вправи, етюди, танці не треба змінювати щоразу – їх доцільно закріплювати, вдосконалювати, розвивати на декількох заняттях. Зміст роботи з хореографії (аеробіки) повинен доповнювати зміст музичного заняття. Головне – не кількість танців, етюдів та їхня довготривалість, а якість виконання.

ДІАГНОСТИЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ МУЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток музичних здібностей дітей дошкільного віку відбувається у результаті ґрунтовно продуманої та правильно визначеної музичним керівником педагогічної діяльності.

Як зазначають фахівці з музичного виховання дітей дошкільного віку, необхідно постійно спостерігати за музичним розвитком кожної дитини, використовуючи діагностичне обстеження. Діагностичне обстеження, яке проводять два-три рази на рік, дозволяє робити висновки про особливості музичного розвитку кожної дитини і, відповідно до цього, планувати та здійснювати глибоку індивідуальну роботу з музичного виховання. Однак, щоб навчання носило різноманітний характер, важливо контролювати не лише розвиток музичних навичок та вмінь дітей, а насамперед, розвиток музичних здібностей (Додаток 7).

У кожній віковій групі музичний керівник повинен формулювати показники та завдання, за якими визначають динаміку музичного розвитку кожної дитини.

Діагностичне обстеження проводять упродовж декількох місяців та поза ними. Адже деякі завдання діти можуть виконувати невеликими групами, інші завдання – індивідуально.

Музичними керівниками міста Миколаєва, які працювали у складі творчої групи з проблеми “Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей дошкільного віку”, на допомогу колегам розробили орієнтовні показники та критерії музичного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вимог державних програм “Малятко” та “Дитина”, з урахуванням рекомендацій провідних фахівців України з музичного виховання. У складові показників діагностичного обстеження ввійшли як показники музичних знань, умінь та навичок, так і показники музичних здібностей дітей дошкільного віку. Також учасниками творчої групи були систематизовані та розроблені дидактичні ігри та вправи для здійснення діагностичного обстеження. Необхідно зазначити, що вони є орієнтовними, їх можна впровадити та змінювати. Трибальна шкала оцінювання теж не є фіксованою, обов’язковою для всіх дошкільних закладів.

У кожному закладі може бути розроблена власна єдина шкала оцінок, яка матиме декілька варіантів (словесна, кольорова, бальна,

відсоткова). Це дозволяє у різних випадках використовувати ту чи іншу оцінку. Наприклад, при оформленні діагностичної карти (таблиці 5, 6, 7) можна використати “кольорову” оцінку або оцінку у балах чи відсотках; під час аналізу динаміки розвитку конкретної дитини – словесну (“На даному етапі Марія К. має задовільний рівень музичного розвитку”); щоб вивести середні показники по групі або закладу – у відсотках.

Пропонуємо взірець трибальної системи оцінювання, де 1 бал – це низький рівень музичного розвитку, 2 бали – середній рівень, 3 бали – високий рівень. Якщо у дошкільному закладі використовують п’ятибальну шкалу оцінювання, то можна визначити проміжні критерії. Наприклад, між низьким та середнім може бути незадовільний рівень, між середнім та високим – достатній.

П’ятибальна шкала оцінювання

Словесна	Кольорова	Бальна	Відсоткова
Високий рівень	Жовтий	5 балів	81%–100%
Достатній рівень	Зелений	4 бали	61%–80%
Задовільний рівень	Синій	3 бали	41%–60%
Незадовільний рівень	Коричневий	2 бали	21%–40%
Критичний рівень	Червоний	1 балів	0%–20%

Щоб прорахувати у відсотках рівень музичного розвитку дитини за показниками діагностичної таблиці, можна використовувати таку формулу, де РМР – рівень музичного розвитку дитини:

$$\text{РМР} = \frac{\text{Сума балів, що була отримана}}{\text{Максимальна сума балів}} \cdot 100 \%$$

Наприклад, максимальна сума балів за 15 показниками музичного розвитку дитини старшого дошкільного віку за п’ятибальною шкалою оцінювання має бути 75 балів (15 · 5). Дитина отримала у сумі 45 балів, прописуємо у формулу ці показники:

$$\text{РМР} = \frac{45}{75} \cdot 100 \%$$

$$\text{РМР} = 60 \%$$

Тобто, дитина має задовільний рівень музичного розвитку.

Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей молодшого дошкільного віку

Матеріали підготували музичні
керівники м. Миколаєва

О. В. Новицька – ДНЗ № 50,

Т. В. Тройнич – ДНЗ № 60,

З. П. Дашковська – ДНЗ № 79,

Н. В. Ковальова – ДНЗ № 93.

ПОКАЗНИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ МУЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

1. Порівняння музичних звуків зі звуками навколишнього середовища, розрізнення висоти звука.
2. Розрізнення музичних іграшок-інструментів на слух за тембром звучання, знання назв (брязкальця, бубон, барабан, металофон, сопілка, дзвіночок).
3. Сприймання та розрізнення в музиці різних настроїв (весела, сумна).
4. Розрізнення музики за темпом (швидка чи повільна), динамікою (голосна чи тиха).

1. Звукоутворення (співати природним голосом, без напруження, протяжно, не поспішаючи доступні за змістом пісні різного характеру в діапазоні “ре-ля”); дикція (виразно вимовляти слова).
2. Чистота інтонацій (правильно передавати мелодію, жваво), упізнавання знайомих пісень за мелодією.
3. Спів в ансамблі (злагоджено співати в ансамблі, не відстаючи та не випереджаючи один одного, починати та закінчувати спів одночасно із музичним супроводом).

1. Почуття ритму (розрізнення та відтворення ритму).
2. Відповідність рухів характеру музики: ритмічне марширування (спокійно, весело, бадьоро), біг (весело, легко, дрібно), підстрибування (як м’ячик).
3. Початок рухів після музичного чи словесного сигналу; зупинятися із завершенням музичної частини; вільні рухи в різних напрямках (врізнобіч, парами, ланцюжком, по колу, у “воріття” тощо).
4. Танцювальні рухи. Упізнавання танцювальної мелодії гопачка, хороводу; уміння передавати характер танцю рухами (оплески, танцювальний біг, каблучок, притупи, розведення рук, змахування хусточкою, разом із дорослими кружляти в колі, у парі, збиратися до купи); вміння відповідати на музичний вступ поклоном, на закінчення частини – фіксованим рухом (пружинка).

СЛУХАННЯ

1. Порівняння музичних звуків зі звуками навколишнього середовища, розрізнення висоти звука.

Гра “Чарівна торбинка” (I варіант)

Мета: виявити вміння дітей порівнювати музичні звуки за висотою і тембром звучання та зіставляти їх зі звуками навколишнього середовища.

Обладнання: невелика кольорова торбинка, музичні інструменти (барабан, бубон, металофон, дзвіночок, брязкальце).

Методика проведення гри. Музичний керівник із чарівної торбинки дістає будь-який музичний інструмент, грає на ньому й запитує дитину: “Що нагадує цей музичний звук?”

Наприклад:

Барабан – Грім чи спів пташок?

Бубон – Шурхіт листя чи грім?

Металофон – Дощик чи вітер?

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на музику, з бажанням, самостійно та правильно знаходить декілька прикладів звуків навколишнього відповідно до звуків музики, без додаткових запитань педагога.
Середній рівень	Дитина реагує на музику, зіставляє звуки музики зі звуками навколишнього за додатковими запитаннями педагога.
Низький рівень	Не може зіставити музичні звуки із звуками навколишнього.

Гра “Чарівна торбинка” (II варіант)

Мета: виявити вміння дітей зіставляти звуки музики зі звуками навколишнього середовища.

Обладнання: кольорова торбинка, іграшки-тварини (ведмідь, зайчик, лисичка, горобчик, півник).

Музичний репертуар: “Зайчик”, муз. Ю. Рожавської; “Ведмедик”, муз. Я. Сидельникова; “Півник”, “Горобчик”, муз. В. Герчик або на вибір музичного керівника.

Методика проведення гри. Музичний керівник звертає увагу дітей на “чарівну” торбинку, в якій заховалася якась тваринка. Щоб дізнатися, хто сховався, треба послухати музику й відгадати. Дитина,

она пізнала, про кого або чия пісенька лунала, знаходить тваринку та дотик у торбинці. При повторному виконанні мелодії музичний керівник спонукає дитину до підспівування та імітації, образних рухів, міміки, жестів героя.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на музику, з бажанням, самостійно та правильно знаходить об'єкт відповідно до музичної мелодії.
Середній рівень	Дитина реагує на музику, зіставляє звуки музики зі звуками навколишнього за додатковими запитаннями педагога.
Низький рівень	Не може зіставити музичні звуки із звуками навколишнього.

2. Розрізнення музичних іграшок-інструментів на слух за тембром звучання, знання їх назв.

Гра "Що звучить?"

Мета: виявити вміння дітей розрізняти музичні іграшки-інструменти на слух за тембром звучання, знання їх назв (брязкальця, бубон, барабан, металофон, сопілка, дзвіночок).

Обладнання: музичні інструменти (барабан, бубон, металофон, сопілка, дзвіночок, брязкальце), ширма.

Методика проведення гри. Музичний керівник за ширмою грає на музичному інструменті та запитує у дитини: "Який музичний інструмент звучить?"

Якщо дитина не може відповісти, музичний керівник ще раз пропонує послухати. Якщо й цього разу дитина не може назвати інструмент, то музичний керівник пропонує знайти серед музичних інструментів, які розкладені за ширмою, той, який звучав.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на звучання інструментів, швидко, самостійно та правильно називає іграшку-інструмент, яка звучить.
Середній рівень	Дитина реагує на звучання інструментів, називає іграшку-інструмент, яка звучить після розглядання інструментів або за певною допомогою педагога.
Низький рівень	Дитина не може впізнати серед іграшок-інструментів ту, яка звучить, не знає їх назв.

3. Сприймання та розрізнення у музиці різних настроїв.

Гра “Сонечко і дощик”

Мета: виявляти вміння дітей сприймати та розрізняти різний характер музики (весела, сумна).

Обладнання: картки із зображенням сонечка – “весела” музика і хмаринки – “сумна” музика.

Музичний репертуар: “Сонечко”, муз. М. Раухверга; “Прогулянка і дощик”, муз. А. Філіпенка.

Методика проведення гри. Дітям роздають по дві картки із зображенням “сумної” хмаринки та “веселого” сонечка. Діти слухають музичний твір, визначають характер музики (веселий або сумний), піднімають картку, що відповідає характеру музики.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на музику, із бажанням, самостійно та правильно знаходить варіант картки.
Середній рівень	Дитина реагує на музику, має деякі сумніви під час відповіді, але після повторного прослуховування музики виконує завдання.
Низький рівень	Дитина не може визначити характер музики.

4. Розрізнення музики за темпом та динамікою.

Гра “Лялька танцює і відпочиває”

Мета: виявити вміння дітей розрізняти музику за темпом (швидка чи повільна), динамікою (голосна чи тиха).

Обладнання: лялька-іграшка.

Музичний матеріал: “Колискова”, муз. Я. Степового; “Топак”, муз. Я. Степового.

Методика проведення гри. Дітям роздають іграшки-ляльки. Лунає музика. Якщо вона тиха, повільна, спокійна, лагідна – діти колишують ляльку, а якщо швидка, гучна, весела, бадьора – діти танцюють із нею.

Вправа з дзвониками

(муз. З. Хорошко)

Мета: виявити навички дітей відображати в рухах динамічні зміни у музиці (гучно, тихо).

Обладнання: дзвоники за кількістю дітей.

Методика проведення вправи. Діти стоять у колі обличчям до центру, в правій руці – дзвоник. Педагог пропонує дітям уважно

прослухати музику. На першу частину музики (тиха) – діти легко дивоняють у дзвоник у такт музики, на другу частину музики (голос-ва) – піднімають дзвоник високо над головою, гучно дзвонять.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, вільно, правильно та емоційно виконує рухи.
Середній рівень	Дитина реагує на музику, правильно виконує завдання після повторного прослуховування музики.
Низький рівень	Дитина не може розрізнити музику за темпом та динамікою, рухи невпевнені.

СПИВИ

1. Звукоутворення та дикція.

Гра “Хто у гості прийшов?”

Мета: виявити вміння дітей співати природним голосом доступні за змістом пісні різного характеру в діапазоні “ре-ля”, чітко вимовляти слова.

Обладнання: іграшки “котик” та “півник”.

Музичний репертуар: українська народна пісня “Котику сіренький”, пісня “Півник”, муз. В. Вітліна, сл. А. Пассової.

Методика проведення гри. Педагог запрошує дітей подивитися, хто до них у гості прийшов. Коли вітаються з котиком – звучить мелодія пісеньки “Котику сіренький”, коли з півником – мелодія пісні “Півник”. Педагог розповідає дітям, що тваринки прийшли прослухати про себе пісеньки. До кого доторкнеться тваринка, треба співати пісеньку про цю тваринку.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на музику, з бажанням, самостійно, без напруження, протяжно, не поспішаючи, співає природним голосом знайомі пісні різного характеру в діапазоні “ре-ля”, чітко вимовляє слова.
Середній рівень	Дитина реагує на музику, співає природним голосом, проте співає повільно чи надто квапливо, слова вимовляє не завжди чітко.
Низький рівень	Дитина хвилюється під час співів, може лише промовляти деякі слова в пісні, слова вимовляє нечітко.

2. Чистота інтонацій, упізнавання знайомих пісень за мелодією.

Гра "Впізнай та заспівай пісеньку"

Мета: перевірити вміння дітей упізнавати знайомі пісеньки та передавати у співах мелодію.

Методика проведення гри.

I етап. Педагог пропонує дитині прослухати по черзі декілька знайомих мелодій пісень. Дитині необхідно згадати назву музичного твору або якусь фразу з пісні.

II етап. Педагог пропонує дитині проспівати знайому пісню за музичними фразами, виявляючи особливості вокальних навичок співа-ти без напруження, протяжно, не поспішаючи, виразно вимовляючи слова.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на музику, легко впізнає знайомі пісні за мелодією; з бажанням та правильно передає в співі мелодію пісні, чітко вимовляючи слова.
Середній рівень	Дитина реагує на музику, упізнає деякі знайомі пісні за мелодією; намагається правильно передати мелодію пісні в співі, не завжди чітко вимовляє слова.
Низький рівень	Дитина хвилюється, не може впізнати пісню за мелодією, не співає.

3. Спів в ансамблі.

Гра "Веселий концерт"

Мета: визначити навички дітей співати в ансамблі, не відстаючи й не випереджаючи один одного.

Методика проведення гри. Педагог поділяє дітей на невеликі групи та пропонує провести концерт. Кожна група дітей виконує знайому пісню з музичним супроводом.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням співає в ансамблі, починає спів разом після музичного вступу та разом закінчує, протягує довгі звуки в кінці музичних фраз.
Середній рівень	Дитина випереджає загальне звучання або відстає від нього.
Низький рівень	Дитина не може починати співати після музичного вступу та закінчувати співати в ансамблі.

МУЗИЧНО-РИТМІЧНІ РУХИ

1. Почуття ритму (розрізнення та відтворення ритму).

Вправа "Дятел"

(сл. А. Фаткіна, муз. Н. Леві)

Мета: визначити навички дітей розрізняти та відтворювати ритм музичної мелодії.

Методика проведення вправи. Педагог співає пісню "Дятел", діти уважно слухають. Потім ще раз проспівує, як "стукав" дятел, а діти індивідуально за ним повторюють оплесками чи постукуванням, передаючи ритмічний рисунок мелодії.

Можна ускладнювати завдання. Педагог пропонує відтворити за зразком та іншою мелодією інші найпростіші ритми оплесками чи постукуванням, ніби дятел.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно, з бажанням виконує завдання, розрізняє та правильно відтворює ритм різних, запропонованих педагогом музичних мелодій.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, відтворює ритм музичних мелодій після декількох прослуховувань та пояснень педагога.
Низький рівень	Дитина не може розрізняти та відтворювати ритм музичної мелодії.

2. Уміння рухатися відповідно до характеру музики.

Гра "Бігаємо-крокуємо-стрибаємо"

Музичний керівник обирає для обстеження одну із запропонованих ігор.

Мета: виявити вміння дітей рухатися відповідно до контрастних змін у музичному супроводі, ритмічно марширувати (спокійно, швидко, бадьоро), бігати (весело, легко, дрібно), підстрибувати (як м'ячик).

Методика проведення гри. Педагог пропонує дітям уважно прослухати музику та відповідно до її характеру виконувати рухи. Під музичний фрагмент маршу дітям треба енергійно крокувати у шльонгому напрямку, не штовхаючи один одного. Під веселу музику – легко й дрібно бігати на носочках, під веселий, грайливий музичний фрагмент – підстрибувати як м'ячик.

Завдання повторюють декілька разів.

Гра “Рухатись – відпочивати”

Мета: виявити вміння дітей рухатися відповідно до контрастних змін у музичному супроводі (марширування, біг, підстрибування).

Методика проведення гри. Педагог пропонує дітям уважно послухати музику та відповідно до її характеру виконувати рухи. Звучить музичний фрагмент маршу – діти енергійно крокують, на спокійну музику – діти присідають навпочіпки й підкладають долоні під щічку, відпочивають. Коли звучить весела, легка музика – діти весело, легко біжать на носочках один за одним, знову звучить спокійна музика – діти відпочивають. Потім лунає грайлива музика – діти підстрибують на місці. Гру повторюють декілька разів.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина впевнено рухається та змінює характер рухів відповідно до характеру музики, добре орієнтується у просторі, рухи чіткі, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує рухи, але не завжди вчасно змінює характер рухів відповідно до характеру музики, рухи не завжди чіткі та впевнені.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи, слабо орієнтується у просторі, має труднощі у відтворенні рухів.

Гра “Стрибунці”

(муз. М. Сатуліної)

Мета: виявити вміння дітей рухатися відповідно до контрастних змін у музичному супроводі.

Методика проведення гри. До початку гри на підлозі музичний керівник розкладає листя, потім пропонує дітям погуляти на “галявинці”, слухаючи музику. На першу частину музики – діти-стрибунці скачуть по галявинці, на другу частину (накрапає дощик) – діти піднімають листочки та накриваються ними, як парасолькою, й весело дріботять ніжками, поки не залунає інша музична фраза.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина впевнено рухається та змінює характер рухів відповідно до характеру музики, добре орієнтується у просторі, рухи чіткі, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує рухи, але не завжди вчасно змінює характер рухів відповідно до характеру музики, рухи не завжди чіткі та впевнені.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи, слабо орієнтується у просторі, має труднощі у відтворенні рухів.

3. Уміння починати рух після музичного чи словесного сигналу; зупинятися із завершенням музичної частини; вільно рухатися у різних напрямках.

Гра "Пташки літають"

(муз. Г. Фріда)

Мета: виявити вміння дітей відчувати початок та кінець музичної частини, відображати це в рухах; бігати невеличкими групами в різних напрямках та вказаному напрямку під легку, жваву музику.

Обладнання: два обручі-"хатинки", емблеми або шалочки пташок.

Методика проведення гри. Діти-"пташки" розміщуються у двох "хатинках". Педагог нагадує дітям про те, що пташки літають легко, нечутно, тому треба бігти навшпиньках, легко піднімаючи та опускаючи руки – "пташки змахують крилами". Як тільки залунала музика, діти вибігають зі своєї хатинки та вільно рухаються по залі. Коли музика перестає звучати, діти присідають. Знову лунає музика – діти вільно рухаються по залі. Музика закінчується – діти біжать до своїх "хатинок".

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням відгукується на завдання, впевнено рухається в різних напрямках та за вказаним напрямком; починає рух після музичного чи словесного сигналу; зупиняється із завершенням музичної частини; рухи невимушені, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує рухи, але іноді наштовхується на інших дітей під час вільного бігу по залі, рухи не завжди чіткі та впевнені.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи, слабо орієнтується у просторі, має труднощі у відтворенні рухів.

4. Танцювальні рухи.

Гра з кольоровими хусточками

(українська народна мелодія в обробці Я. Степового)

Мета: перевірити вміння дітей передавати характер танцю рухами (танцювальний біг, каблучок, притупи, розведення рук, змахування хусточкою, разом із дорослими кружляння в колі).

Обладнання: різноколірні хусточки (за кількістю дітей).

Методика проведення гри. Педагог пропонує дітям (гру проводять з невеликою кількістю дітей) взяти в руки хусточки. Потім педагог змахує хусточкою і співом кличе дітей стати в коло:

Усі в коло скоріш біжіть,

Хусточки ви покажіть.

Хусточками помахаємо,

Потанцюємо, заспіваємо.

Вихователь під музику показує танцювальні рухи, а діти повторюють.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням виконує музично-ритмічні рухи; знає та правильно передає характер танцю рухами (каблучок, притупи, розведення рук, змахування хусточкою, разом із дорослими кружляння в колі), рухи невимушені, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує рухи, але танцювальні рухи не завжди чіткі та впевнені.
Низький рівень	У дитини відсутнє бажання виконувати танцювальні рухи, не має навичок виконання танцювальних рухів, порушена координація рухів.

Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей середньої групи

*Матеріали підготували музичні
керівники м. Миколаєва
Н. В. Прядко - ДНЗ № 84,
В. М. Мала - ДНЗ № 118
та методист НМЦ І. А. Романюк.*

ПОКАЗНИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ МУЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Слухання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розрізнення музичних творів за жанрами (танок, марш, коліскова). 2. Визначення характеру (весела чи сумна), темпу (швидка чи повільна), динаміки (голосна чи тиха) музика. 3. Поняття про структуру музичного твору (вступ та закінчення інструментальної програмної музики, відрізняє заспів від приспіву в піснях). 4. Розрізнення висоти звуку.
Співи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Упізнавання знайомих пісень за мелодією (музична пам'ять). 2. Чистота інтонацій (уміння правильно передавати мелодію у помірному темпі), вокальні навички: звукоутворення (вміння співати виразно, природним голосом, без напруження, плавно пісні різного характеру в діапазоні "ре-сі") та дикція (вимовляти слова виразно, правильно). 3. Спів в ансамблі (вміння злагоджено співати в ансамблі, не відстаючи та не випереджаючи один одного, починати та закінчувати спів одночасно із музичним супроводом).
Музично-ритмічні рухи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Почуття ритму (рівномірно плескає в долоні, похитує голівкою, трясє брязкальцем; б'є в бубон, притупує каблучком, присідає). 2. Зміна темпу (рухатися пожавлено, помірно, з прискоренням), динаміки (тихенько підбиратися, гучно бігти); перешикування (з вільного розташування у коло і навпаки, рухатися парами в танцях та хороводах). 3. Виконання танцювальних рухів: ставити ногу на п'ятку, носок вперед, напівстороню; притоптувати однією ногою або тупотіти двома; виконувати напівприсідання; плавно піднімати руки вгору, в сторони, вгору; відходити спиною; кружляти в парах, дотримуючись правильної постави; робити "вертушки" парами; робити перші спроби щодо виконання елементів народних танців.

Музично-ритмічні рухи	4. Творчість у рухах і пластиці: знаходити виразну міміку, власну пластику рук, тулуба, які найбільш повно передають характер переживання музично-рухового образу (рухлива конячка, старий коваль і маленькі ковалята, веселі гуси тощо); вигадувати варіанти рухів знайомих забав (“Ладки, ладки”, “Мир-миром”), ігор і хороводів (“Ой, у полі жито”, “Що на нашій вулиці”), у завданнях типу “Придумай рух самостійно” (поважна хода ведмедя, плавні рухи рук зі стрічкою, веселі танцювальні рухи), у творчих танцях-імпровізаціях: “Я – осіннє листячко” (сумний танок прощання), “Зайчики в таночку” (весела гра зайченят), “Танець сніжинок” (граційне кружляння сніжинки), “Таночок весняного струмочка” (власний візерунок рухливого, дзвінкого струмочка).
Гра на дитячих музичних інструментах	1. Розрізнення на слух звучання музичних інструментів у виконанні дорослих та в записі (цимбали, металофон, ксилофон, бубон, барабан, трикутник, маракас, ложки).

СЛУХАННЯ

1. Розрізнення музичних творів за жанрами.

Гра “Пісня-танок-марш”

Мета: виявити знання дітей про основні жанри музики, здатність розрізняти пісню, танок, марш.

Обладнання: для кожної дитини картка з картону (21 × 7 см) поділена на 3 квадрати. На першому – зображені діти, що співають, на другому – танцюють, на третьому – крокують з барабаном. Декілька кружечків.

Методика проведення гри. Діти слухають п’єси різні за жанром, визначають жанр та закривають кружечками відповідне зображення.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на музику, з бажанням виконує завдання, самостійно та правильно називає жанр музики.
Середній рівень	Дитина реагує на музику, не завжди правильно називає жанр музики але знаходить відповідну картинку.
Низький рівень	Дитина не розрізняє музичні твори за жанрами.

звучить у різному регістрі та у різній послідовності (муз. Г. Левкодимова):

“Зайчик” – у високому;   “Горобчик” – у високому;
 “Лисиця” – в середньому;   “Білочка” – в середньому;
 “Ведмідь” – у низькому;   “Вовк” – у низькому.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина уважно слухає музику, розуміє завдання та швидко визначає, у якому регістрі звучить музична п'єса, дає короткі характеристики музичному образіві.
Середній рівень	Дитина не завжди впевнено та правильно визначає, у якому регістрі звучить музична п'єса.
Низький рівень	Дитина не розрізняє музичні образи у різних регістрах.

СПИВИ

1. Музична пам'ять (упізнавання знайомих пісень за мелодією).

Гра “Пісенний годинник”

Мета: перевірити рівень розвитку музичної пам'яті (правильно впізнавати пісню за вступом або фрагментом мелодії).

Обладнання: годинник (діаметром 25–30 см), по краях якого закріплюють картинки, із зображенням персонажів, явищ, предметів на тему знайомих дітям пісень.

Методика проведення гри. Педагог пропонує дитині прослухати вступ або фрагмент мелодії знайомої пісні, назвати її або сказати, про що або кого пісенька, а потім на пісенному годиннику стрілочкою вказати на відповідну картинку.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина легко впізнає та називає всі музичні твори, запропоновані педагогом за вступом та фрагментом мелодії пісні.
Середній рівень	Дитина впізнає найбільш знайомі музичні твори за вступом, не завжди може згадати пісню за фрагментом мелодії пісні.
Низький рівень	У дитини не розвинена музична пам'ять.

2. Чистота інтонацій; вокальні навички.

Гра “Хто у гості прийшов?”

Мета: перевірити вміння дітей співати знайомі пісні у діапазоні “ре-сі” з музичним супроводом та без нього; виявити рівень вокальних навичок – співати без напруження, протяжно, виразно та правильно вимовляти слова, передавати у співах мелодію пісні.

Обладнання: іграшки, які відповідають музичному образу (наприклад, іграшка-зайчик для виконання української народної пісні “Зайчику”).

Методика проведення гри. Педагог запрошує дітей подивитися, хто до них у гості прийшов. Коли діти вітаються із гостем – звучить мелодія пісеньки, яку діти потім будуть співати. Педагог пропонує дитині проспівати знайому пісню або поспівку за музичними фразами, із супроводом, а потім без нього.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина із бажанням та емоційно співає пісню або поспівку як з музичним супроводом, так і без нього; правильно передає характер, динамічні відтінки мелодії, співає без напруження, протяжно, виразно та правильно вимовляючи слова.
Середній рівень	Дитина співає пісню або поспівку з музичним супроводом, не завжди чисто інтонує (під час співу без музичного супроводу), має деякі труднощі у виразному виконанні пісні (характер, динамічні відтінки).
Низький рівень	У дитини не розвинені навички чистого інтонування, дитина не вміє передавати у співах характер звучання та динамічні відтінки музичного твору.

3. Спів в ансамблі.

Вправа “Веселий концерт”

Мета: перевірити вміння дітей співати в ансамблі: разом починати і закінчувати пісню, співати помірно.

Методика проведення вправи. Педагог пропонує невеликій групі дітей виконати знайому пісню із супроводом чи без нього.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням співає в ансамблі, правильно передає мелодію, одночасно зі всіма починає і закінчує пісню, при зміні темпу мелодії – не збивається.
Середній рівень	Дитина іноді випереджає чи відстає від загального звучання, чи має навички одночасно зі всіма починати та закінчувати пісню, але намагається перекинути інших.
Низький рівень	Дитина випереджає та відстає від загального звучання, мелодію передає довільно.

МУЗИЧНО-РИТМІЧНІ РУХИ

1. Почуття ритму (розрізнення та відтворення ритму).

Гра "Дятел"

(сл. А. Фаткіна, муз. Н. Леві)

Мета: визначити навички дітей розрізняти та відтворювати ритм музичної мелодії.

Методика проведення гри. Педагог співає пісню "Дятел", діти уважно слухають. Потім ще раз проспіває, як "стукав" дятел, а діти індивідуально за ним повторюють оплесками чи постукуванням, передаючи ритмічний рисунок мелодії. Потім педагог ускладнює завдання: пропонує відтворити за зразком та іншою мелодією інші ритми оплесками чи постукуванням, ніби дятел.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина уважно слухає музику, емоційно, з бажанням виконує завдання, розрізняє та правильно відтворює ритм різних, запропонованих педагогом музичних мелодій.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, відтворює ритм музичних мелодій після повторного прослуховування та пояснення педагога.
Низький рівень	Дитина не може розрізняти та відтворювати ритм простої музичної мелодії.

2. Зміна темпу, динаміки рухів, перешикування.

Гра "Бубон та барабан"

Мета: виявити вміння дітей розпізнавати тембр музичних інструментів та змінювати виражальні рухи відповідно до зміни темпу.

Обладнання: барабан, бубон.

Методика проведення гри. Під тихий звук барабану діти вільно крокують по залі, звук посилюється – діти перешикуюються та крокують один за одним; під звук бубна легенько біжать по залі один за одним по колу, на прискорення темпу звучання бубна – біжать по колу в швидкому темпі.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина впевнено рухається та змінює характер рухів відповідно до темпу та динаміки музики, добре орієнтується у просторі, рухи чіткі, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина емоційно відгукується та з бажанням виконує рухи, але не завжди вчасно змінює характер рухів відповідно до темпу та динаміки музики, рухи не завжди чіткі та впевнені.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи, слабо орієнтується у просторі, має труднощі у відтворенні рухів.

3. Виконання танцювальних рухів, пластичне інтонування.

Гра “Котилася торба”

Мета: перевірити вміння дітей виконувати танцювальні рухи: ставити ногу на п’ятку, носок вперед, напівсторону; притупувати однією ногою або тупотіти двома; виконувати напівприсідання; плавно піднімати руки вгору, в сторони, вгору; кружляти в парах, додержуючи правильну поставу; робити “вертушки” парами.

Обладнання: невелика яскрава торбинка, в якій знаходяться картинки із зображенням танцювальних рухів.

Методика проведення гри. 6–8 дітей стоять по колу та передають торбинку зі словами:

Котилася торба

З високого горба.

Кому торба попаде,

Той таночок заведе.

Дитина, у якої залишилася торбинка, дістає із неї картинку, виходить у середину кола, показує її музичному керівникові та дітям. Коли починає звучати музика, дитина виконує відповідні танцювальні рухи. Якщо на картинці намальована пара дітей, то дитина, у якої опинилася торбинка, сама обирає собі пару та під знайому мелодію відтворюють кружляння або “вертушку” в парі.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно відгукується та з бажанням виконує танцювальні рухи, легко впізнає знайому мелодію, впевнено та правильно виконує танцювальні рухи. Рухи чіткі, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує танцювальні рухи, але рухи не завжди чіткі та впевнені, недостатність у пластичному інтонуванні.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи, слабо орієнтується у просторі, має труднощі у відтворенні рухів.

4. Творчість у рухах і пластиці.

Музичний керівник обирає для обстеження одну із запропонованих ігор.

Гра "Упізнай, хто це"

Мета: перевірити здатність дітей створювати музично-ігрові образи.

Обладнання: картки із зображенням різних казкових героїв.

Методика проведення гри. 6–8 дітей стоять по колу. Педагог пропонує одній дитині взяти картку із зображенням казкових героїв, показати її музичному керівникові, інші діти картку не бачать.

Музичний керівник добирає мелодію відповідно до характеру персонажа з народної, класичної або сучасної музики, програє її. Дитина спочатку рухами передає ігровий образ так, щоб інші діти могли впізнати героя, який був зображений на картинці, а потім придумує під музику танок для героя. Вправу виконують всі діти по черзі.

Гра "Звірята танцюють"

Мета: визначити вміння дітей передавати у рухах пропонований образ.

Обладнання: шапочка Зайчика, Лисички, Пташки, Ведмедика, Котика, віночок, ковпачок тощо.

Методика проведення гри. 6–8 дітей стоять по колу, слухають музичний твір. Діти по черзі виконують завдання: знайти атрибут до музичного образу та в рухах передати характер пропонованого персонажа.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням та легко вигадає музично-пластичні образи, емоційно передає їх, варіює елементами народних та сучасних танцювальних рухів.
Середній рівень	Дитина емоційно відгукується на завдання, але має недостатні навички відображати танцювальними рухами характер та настрої музики, художній образ.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати творчі музично-ритмічні рухи, слабка рухлива пам'ять.

ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

1. Розрізнення на слух звучання музичних інструментів у виконанні дорослих та в записі.

Гра "Відгадай, на чому граю"

Мета: виявити здібності дітей у розрізненні на слух за тембром звучання музичних інструментів (цимбали, металофон, ксилофон, бубон, барабан, трикутник, маракас, ложки).

Обладнання: магнітофон, аудіозапис звучання музичних інструментів.

Методика проведення гри. Педагог за ширмою грає на інструменті, після програвання дитина називає, на якому інструменті грав дорослий.

Потім педагог включає запис звучання різних інструментів, а дитині необхідно відгадати, на якому музичному інструменті грає музикант.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно сприймає музику, за першими звуками легко визначає назву музичного інструмента, що звучав у виконанні дорослих та в записі.
Середній рівень	Дитина із бажанням відгукується на завдання, іноді плутає назви музичних інструментів.
Низький рівень	Дитина не може на слух визначити, який музичний інструмент звучить.

Діагностичне обстеження музичного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Матеріали підготували музичні
керівники м. Миколаєва

Т. В. Гросул - НВК - 1,

М. М. Тафтаї - ДНЗ № 69,

О. М. Файчак - ДНЗ № 123,

Л. С. Ковшова - ДНЗ № 142,

С. П. Тимонова - ДНЗ № 106.

ПОКАЗНИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ МУЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Слухання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розрізнення музичних творів за жанрами (пісня, колискова пісня, танок, марш), музична пам'ять. 2. Визначення характеру музики (спокійна, весела, урочиста, сумна, ніжна, ігрова, легка, рухлива, грайлива, жвава тощо); темпу (швидкий, повільний, рухливий, спокійний, плавний) та динаміки (голосна та тиха, помірно-голосна та помірно-тиха). 3. Поняття про структуру музичного твору (вміння визначати вступ та закінчення інструментальної програмної музики, відрізнити заспів від приспіву в піснях). 4. Розрізнення висоти звуку.
Співи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Чистота інтонацій (вміння правильно передавати мелодію в темпі жвавого маршу), упізнавання знайомих пісень за мелодією; вокальні навички: звукоутворення (вміння співати виразно, без напруження, плавно, легким звуком пісні різного характеру в діапазоні "ре-сі") та дикція (вимовляти слова чітко). 2. Визначення напрямку руху мелодії. 3. Спів в ансамблі (вміння злагоджено співати в ансамблі, не відстаючи та, не випереджаючи один одного, починати та закінчувати спів одночасно з музичним супроводом). 4. Пісенна творчість. Звуконаслідування (тваринам, птахам, музичним інструментам, транспорту), імпрізація кінцівки мелодій дитячих пісень, вигадування найпростіших мотивів, музичні запитання та відповіді, виконання пісень у заданому характері (заспівати ласкаво, ніжно, жалібно, грайливо, завзято, погрозливо, урочисто і т. п.).

Музично-ритмічні рухи	<p>1. Почуття ритму.</p> <p>2. Виконання основних видів рухів відповідно до характеру музики: темп, динаміка, орієнтування у просторі (зміння ходити бадьоро, урочисто, м'яко, плавно, з носка широко; стрибати з ноги на ногу, робити підскоки із просуванням уперед; виконувати прямий та боковий галоп; бігати швидко, повільно, легко, сильно, м'яко, обережно, стрімко).</p> <p>3. Виконання танцювальних рухів (крок польки; змінний крок; приставний крок із присіданням, крок із притупуванням; заводити “шума”, вивертати коло, вести криву лінію, бігунець, колупалочка, присідання з викидом ніг тощо); різноманітні рухи руками (плавні та напружені, м'які та тверді, широкі та м'які); пластичне інтонування – відтворення характеру танцю основним рухом (легкість польки – підскоком, галопом, запальність гопака – зальотним бігом), настрої – виразною мімікою, пластикою рук, нескладний ритмічний малюнок – потрійними оплесками і притупами, зміну музичних речень і фраз – швидкою зміною рухів (притупи – “вірвовочка”, “тропітка” – “чесанка”).</p> <p>4. Творчість у рухах і пластиці. Варіювання елементами народних і сучасних танцювальних рухів, імпровізація (веселі танцюристи, різна городина, іграшкові солдатики). Вигадування музично-пластичних образів веселих клоунів, чарівника-Мороза, півня-танцюриста, творчі танці-імпровізації “Хуртовина”, “Вигадливі чобіточкі”, “Весняні струмочки”, “Вальс-настрій” тощо.</p>
Гра на дитячих музичних інструментах	<p>1. Розрізнення на слух звучання музичних інструментів у виконанні дорослих та в записі (цимбали, фортепіано, скрипка, флейта, сопілка).</p> <p>2. Володіння прийомами гри на дитячих музичних інструментах (як тримати інструмент; як видобувати звуки пальцями, медіатором, молоточками, не пошкоджуючи струн, клавіш; як грати, користуючись “транспарантами” чи цифровою системою позначення звуків), відтворення різних ритмів на ударних інструментах.</p> <p>3. Гра в ансамблі пісень, мелодій, які побудовані в межах трьох-п'яти звуків на поступових ходах чи невеличких інтервалах.</p>

СЛУХАННЯ

1. Розрізнення музичних творів за жанрами, музична пам'ять.

Гра "Музичний годинник"

Мета: виявити знання дітей про жанри музики (пісня, пісня-коласанка, танок, марш); рівень музичної пам'яті (впізнавання знайомих музичних творів за мелодією).

Обладнання: "годинник" квадратної форми з однією стрілкою. По периметру годинника розташовані прозорі кишені, у які вкладаються картки із зображеннями-символами різних жанрів музики.

Методика проведення гри. Лунає музика. Дитина згадує, як називається цей музичний твір, потім визначає, який це твір за жанром, та повертає стрілку до відповідної картинки.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно реагує на музику, з бажанням, самостійно та правильно згадує назву музичного твору, легко знаходить картинку-символ жанру музики.
Середній рівень	Дитина емоційно реагує на музику, за незначною допомогою музичного керівника згадує назву твору, але виникають труднощі у визначенні жанру музики.
Низький рівень	Дитина не розрізняє музичні твори за жанрами та особливостями виконання.

2. Визначення характеру, темпу та динаміки музики.

Гра "Чарівна музична квіточка"

Мета: перевірити вміння дітей визначати характер, темп та динаміку музичного твору, використовувати в мовленні музичні терміни.

Обладнання: квітка із прозорими кишенями на пелюстках, у які вкладають предметні картки із зображеннями сонечка, хмарки, дощу, маленьких та великих дзвоників, метелика, літака, ракети тощо.

Методика проведення гри. Музичний керівник пропонує дитині уважно прослухати музику та знайти картинку, яка відповідає характеру музики. Дитина, прослухавши музику, вибирає картинку, вкладає в кишеню на пелюстці чарівної квіточки та розповідає про характер та засоби виразності музичного твору.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина зацікавлено виконує завдання, самостійно та правильно визначає характер та засоби виразності музичного твору; розповідаючи про твір, дитина вільно вживає музичні терміни.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, однак, при визначенні характеру музики потребує допомоги дорослого: повторення та пояснення; не впевнена у визначенні засобів музичної виразності; не завжди правильно вживає музичні терміни.
Низький рівень	Дитина не може визначити характер музики, засоби музичної виразності, музичний словник обмежений; дитина не здатна до самостійності.

3. Поняття про структуру музичного твору.

Гра "Різноколірні кубики"

Мета: виявити знання дітей про структуру музичного твору, вміння виділяти вступ та закінчення твору, визначати, скільки частин має твір (2 чи 3).

Обладнання: 8 кубиків; чотири сторони кожного кубика розфарбовані в різні кольори (червоний, синій, жовтий, зелений) для позначення різних структурних частин музичного твору. На дві сторони кубика наносять значки: прямокутник, який позначає музичний вступ, кружечок – закінчення.

Методика проведення гри.

I етап. Педагог виконує п'єсу, яка містить три частини, де перша та третя повторюються, а друга – контрастна за характером. При повторному виконанні п'єси дитині необхідно викласти кубики так, щоб верхні сторони першого та третього кубика були однакові за кольором, а в другого – інша.

II етап. Педагог виконує п'єсу. Якщо п'єса має вступ, то спочатку дитині необхідно викласти кубик, на верхній стороні якого є прямокутник, потім викласти стільки кубиків, скільки частин має п'єса. Якщо є музичне закінчення, то останнім треба покласти кубик, на верхній стороні якого є кружечок.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина швидко розуміє та з бажанням виконує завдання, самостійно та правильно визначає структуру твору, використовує в мовленні визначення структурних частин твору (вступ, закінчення, заспів та приспів).
Середній рівень	Дитина вагається при визначенні структури музичного твору, потребує додаткового пояснення та повторення, після цього може правильно визначити структуру твору; не завжди правильно вживає музичні терміни.
Низький рівень	Дитина не розрізняє музичні твори за структурою, не здатна самостійно визначити його структуру навіть після додаткового пояснення.

4. Розрізнення висоти звуку.

Гра “Чи хатка?”

Мета: виявити вміння дітей розрізняти контрастні звучання та відтворювати їх.

Обладнання: великий, середній та маленький дзвіночок.

Методика проведення гри. Педагог пропонує дитині показати, як нявкає кіт (низький звук), кицька (дещо вищий звук) чи кошеня (високий звук). Запитує в дітей, хто може нявкати – кіт, кішка або кошеня, коли звучить великий дзвіночок, середній та маленький.

Діти присідають за стільчиками-“хатками”, які розставлені по колу на великій відстані один від одного. Педагог каже:

Куди ж наш Микола (наша Оленка) піде?

Туди, де муркоче кіт,
Або туди, де співає кішка,
А може, туди, де спросоння,
Солодко нявчить кошеня?

Дитина, яку назвав педагог, проходить уздовж стільців, стукає по одному з них і питає: “Хто в хатинці живе?” У цей час педагог дзвонить у дзвіночок, а той, хто сидить за стільцем, “нявкає”, відтворюючи, залежно від висоти звучання дзвіночка, голос кота, кішки або кошеняти. Ведучий з’ясовує, чи правильно дитина відтворила звук та займає “хатку”.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина швидко розуміє та з бажанням, емоційно виконує завдання, розрізняє контрастні звучання, правильно відтворює висоту звучання.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, розрізняє музичні звуки за висотою, має деякі труднощі у правильному відтворенні висоти звучання.
Низький рівень	Дитина не розрізняє звуки за висотою, не може відтворювати звуки за висотою.

СПИВИ

1. Чистота інтонацій, упізнавання знайомих пісень за мелодією; вокальні навички.

Вправа “Спів по фразах”

Мета: перевірити якість виконання дітьми знайомих пісень, вміння правильно впізнавати пісню та інтонаційно правильно передавати у співах її мелодію.

Методика проведення вправи.

I етап. Педагог пропонує дитині прослухати по черзі декілька знайомих мелодій пісень. Дитині необхідно згадати назву твору або якусь фразу з пісні.

II етап. Педагог пропонує дитині проспівати знайому пісню за музичними фразами, виявляючи особливості вокальних навичок співа-ти виразно, без напруження, плавно, легким звуком, чітко артикулюючи слова.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина легко впізнає та називає музичні твори, запропоновані педагогом, із бажанням та виразно виконує пісню (передає характер, динамічні відтінки) без напруження, плавно, легким звуком, чітко артикулюючи слова.
Середній рівень	Дитина впізнає декілька знайомих пісеньок, запропонованих педагогом, не завжди чисто інтонує, має деякі труднощі у виразному виконанні пісні (характер, динамічні відтінки).
Низький рівень	У дитини не розвинені навички чистого інтонування, дитина не вміє передавати у співах характер звучання та динамічні відтінки музичного твору.

2. Визначення напрямку руху мелодії.

Гра “Музична драбинка”

Мета: визначити вміння дітей сприймати та розрізняти послідовність у трьох, чотирьох, п’яти ступенях ладу.

Обладнання: два комплекти карток. Один комплект із сходинками, другий – із кольоровими кружечками.

Комплект із сходинками:

на 1 картці намальовані три сходинки вгору;

на 2 – три сходинки вниз;

на 3 – чотири сходинки вгору;

на 4 – чотири сходинки вниз;

на 5 – п’ять сходинок вгору;

на 6 – п’ять сходинок вниз.

Комплект із кольоровими кружечками:

1 картка – три кружечки одного кольору, які розташовані зліва направо по косій вгору;

2 – три кружечки, які розташовані вниз по косій.

Аналогічно виготовлені картки із чотирма, п’ятьма кружечками.

Методика проведення гри. Картки зі сходинками роздають дітям. Картки із кружечками – у педагога. Він показує дітям по черзі картки із кружечками, діти знаходять, у кого картка з відповідними сходинками, та співають послідовно відповідні звуки. Послідовність звуків можна також програвати на металофоні.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина розрізняє звуки за висотою в межах кварта, правильно визначає напрямок руху мелодії.
Середній рівень	Дитина розрізняє звуки за висотою в межах октави, виникають труднощі у визначенні напрямку руху мелодії.
Низький рівень	Дитина не розрізняє звуки за висотою, не може визначити напрямок руху мелодії.

3. Спів в ансамблі.

Вправа “Веселий концерт”

Мета: перевірити вміння дітей співати в ансамблі: разом з усіма починати й закінчувати пісню, співати помірно-голосно й тихо та в різних темпах.

Методика проведення вправи. Педагог пропонує невеликій групі дітей виконати знайому пісню із супроводом чи без нього.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням співає в ансамблі, правильно передає мелодію як з супроводом, так і без нього, разом з усіма починає та закінчує пісню, при зміні темпу мелодії не збивається.
Середній рівень	Дитина іноді випереджає чи відстає від загального звучання або має навички разом з усіма починати та закінчувати пісню, але намагається перекричати інших, має труднощі у співах без музичного супроводу.
Низький рівень	Дитина випереджає та відстає від загального звучання, мелодію передає довільно, не може співати без супроводу.

4. Пісенна творчість.

Гра "Гра-опера"

("Весела (сумна) опера")

Мета: перевірити здібності дітей щодо вокальної імпровізації, звуконаслідування.

Методика проведення гри. Музичний керівник співає запитання, дитина повинна проспівати відповідь, або педагог співає початок музичної фрази, а дитина повинна придумати її закінчення, проспівати як пташка, як тваринка, як машина тощо.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина із задоволенням виконує завдання, імпровізує закінчення музичних фраз та вигадує найпростіші мотиви.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, але, закінчуючи музичну фразу, повторює мелодію, задану дорослим, має труднощі у придумуванні найпростіших мотивів.
Низький рівень	Дитина не виявляє інтересу до виконання завдань, не здатна до творчої імпровізації.

МУЗИЧНО-РИТМІЧНІ РУХИ

1. Почуття ритму.

Гра "Музичні кола"

Мета: виявити рівень розвитку ритмічного слуху, вміння відтворювати ритмічний малюнок різними засобами.

Обладнання: різноколірні круги (круг, поділений навпіл; круг поділений на три рівні частини; круг поділений навпіл, одна з

половин поділена на дві рівні частини; круг поділений навпіл, одна з половин поділена на три рівні частини).

Методика проведення гри. Педагог показує дітям один із кругів. Відповідно до малюнка діти повинні поплескати, проспівати чи протупати відповідний ритм. Наприклад, якщо на малюнку три рівних частини, треба зробити три рівних за довжиною оплески.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина швидко розуміє, з інтересом та емоційно виконує завдання, правильно відтворює різні ритмічні малюнки засобами співу, танцювальних рухів.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, але не завжди правильно передає ритмічний малюнок, потребує незначної допомоги дорослого (повторне прослуховування музики) під час відтворення ритмічного малюнку різними засобами.
Низький рівень	Дитина не може відтворювати ритмічний малюнок ніякими засобами.

2. Виконання основних видів рухів.

Вправа “Штрихи в музиці”

Мета: перевірити вміння дітей виконувати основні види рухів, змінювати рухи зі зміною музичного супроводу.

Методика проведення вправи. Діти рухаються по колу під музику. Під час “легато” – йдуть по колу, під час “стакато” – роблять підскоки на двох ногах із просуванням уперед. Під час зміни темпу змінюється характер руху. Із прискоренням діти переходять на біг, з уповільненням – йдуть приставним кроком уперед. Музичний супровід і відповідні до нього рухи можна змінювати.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно відгукується та з бажанням виконує основні рухи; впевнено рухається та змінює характер рухів відповідно до темпу, добре орієнтується у просторі; рухи чіткі, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина емоційно відгукується та з бажанням виконує основні види рухів, але рухи не завжди чіткі та впевнені.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи, не орієнтується у просторі, має труднощі у відтворенні рухів.

3. Виконання танцювальних рухів, пластичне інтонування.

Гра "Котилася торба"

Мета: перевірити вміння дітей виконувати танцювальні рухи: крок польки; змінний крок; приставний крок із присіданням, крок із притупуванням; боковий галоп, бігунець, колупалочка тощо; вміння відтворювати характер танцю, ритмічний малюнок.

Обладнання: невелика яскрава торбинка.

Методика проведення гри. Діти стоять по колу та передають торбинку зі словами:

Котилася торба
З високого горба.
Кому торба попаде,
Той таночок заведе.

Дитина, у якої залишилася торбинка, виходить у середину кола та виконує під музичний супровід знайомі танцювальні рухи.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно відгукується та з бажанням виконує танцювальні рухи, легко впізнає знайому мелодію, впевнено та правильно виконує танцювальні рухи. Рухи чіткі, емоційно забарвлені.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує танцювальні рухи, але рухи не завжди чіткі та впевнені, недостатні вміння у пластичному інтонуванні.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати музично-ритмічні рухи, не орієнтується у просторі, має труднощі у відтворенні рухів.

4. Творчість у рухах та пластиці.

Гра "Упізнай, хто це?"

Мета: перевірити здатність дітей створювати музично-ігрові образи.

Обладнання: картки із зображенням різних казкових героїв.

Методика проведення гри. Дитина бере картку із зображенням, показує музичному керівникові. Він добирає мелодію відповідно до характеру персонажа з народної, класичної або сучасної музики, програє її. Дитина спочатку рухами передає ігровий образ так, щоб інші діти могли впізнати героя, який був зображений на картинці, а потім придумує під музику танок для героя.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням та легко вигадує музично-пластичні образи, емоційно передає їх, варіює елементами народних та сучасних танцювальних рухів.
Середній рівень	Дитина емоційно відгукується на завдання, але має недостатні вміння передавати пластичними рухами образи, має труднощі у відображенні танцювальними рухами характеру та настрою музики.
Низький рівень	У дитини відсутній емоційний відгук та бажання виконувати творчі музично-ритмічні рухи, слабка рухлива пам'ять.

ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

1. Розрізнення на слух звучання музичних інструментів у виконанні дорослих та в записі.

Гра "Відгадай, на чому граю"

Мета: виявити здібності дітей у розрізнятті на слух за тембром звучання музичні інструменти (цимбали, фортепіано, скрипка, флейта, сопілка).

Обладнання: магнітофон, аудіозапис звучання музичних інструментів, картки із зображенням музичних інструментів.

Методика проведення гри. Педагог по черзі включає запис звучання різних інструментів, а дитині необхідно відгадати, на якому музичному інструменті грає музикант.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина емоційно сприймає музику, за першими звуками легко визначає назву музичного інструменту.
Середній рівень	Дитина з бажанням відгукується на завдання, після програвання може показати на малюнку інструмент, який звучав, проте плутає назви музичних інструментів.
Низький рівень	Дитина не може на слух визначити, який музичний інструмент звучить.

2. Володіння прийомами гри, відтворення різних ритмів на ударних інструментах.

Вправа "Спробуй повтори"

Мета: виявити рівень володіння дітьми прийомами гри на дитячих музичних інструментах (правильно витрачати дихання, граю-

чи на тріолах, дудочках; знаходити зручну аплікатуру, граючи на клавішних; приглушувати звучання тарілок, трикутників; правильно тримати руки, граючи на бубні, барабані, струшуючи маракасами, кастаньетами), вміння добирати на слух ритмічний малюнок добре знайомих пісень.

Обладнання: дитячі музичні інструменти (металофон, трикутник, цитри, барабан, бубон, тріола, дудочка, маракаси, кастаньети), лялька.

Методика проведення вправи. Дитині пропонують навчити ляльку грати на дитячих музичних інструментах (цитра, металофон, дудочка тощо). Під час “навчання” ляльки дитина показує свої навички гри на музичних інструментах.

Критерії оцінювання

Високий рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, правильно добирає на слух ритмічний малюнок добре знайомих пісень, знає прийоми гри на всіх пропонованих музичних інструментах.
Середній рівень	Дитина з бажанням виконує завдання, намагається добирати на слух ритмічний малюнок добре знайомих пісеньки, недостатньо володіє прийомами гри на музичних інструментах.
Низький рівень	Дитина не може на слух відтворити на музичному інструменті знайому пісеньку, відсутні навички гри на музичних інструментах.

3. Гра в ансамблі.

Вправа “Оркестр”

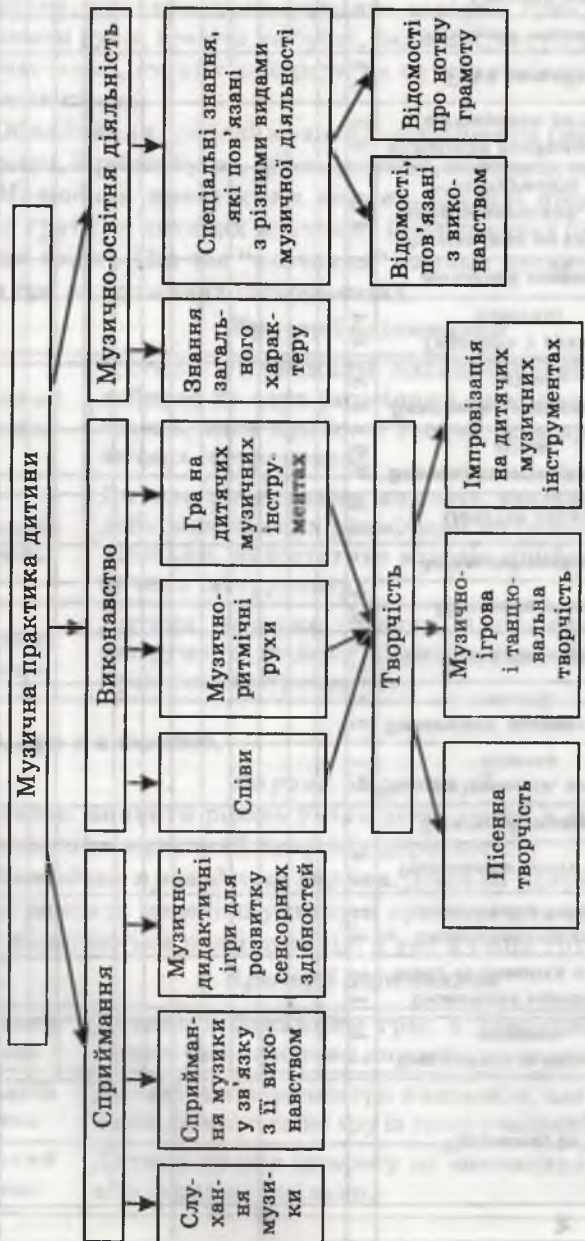
Мета: виявити рівень умінь дітей грати в ансамблі, слухати один одного та музичний супровід дорослого.

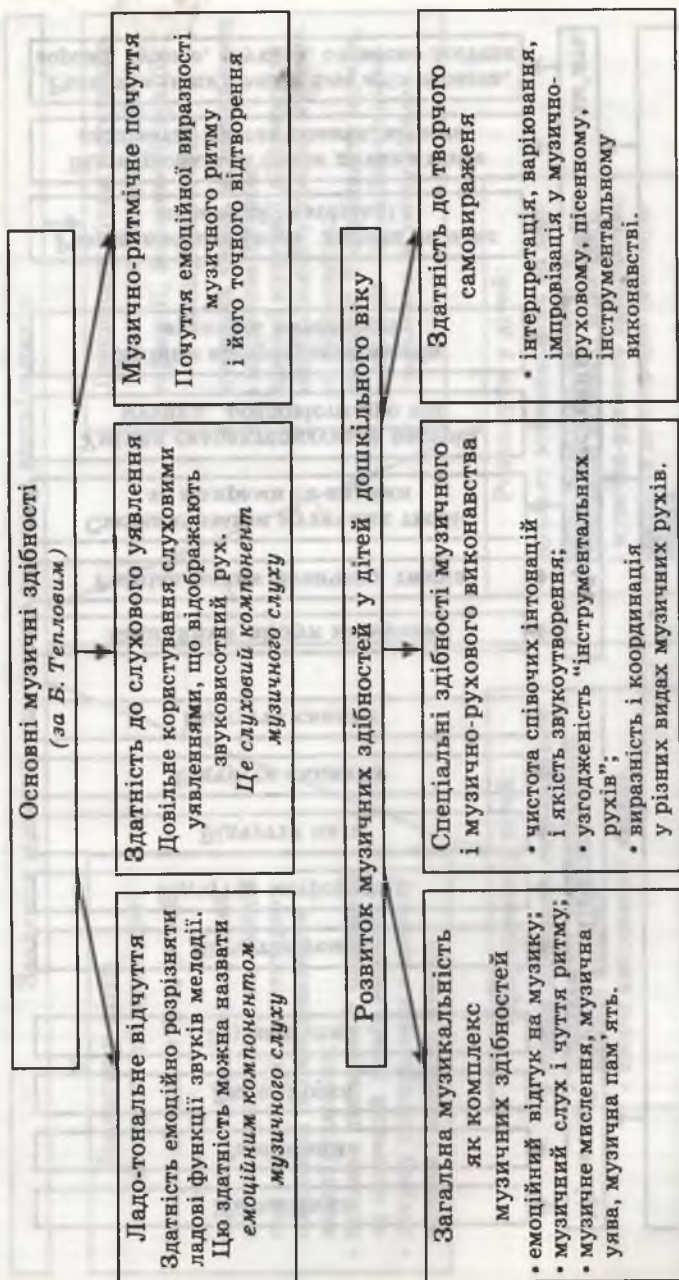
Методика проведення вправи. Дітей об’єднують у групи. Одна із груп виконує невеличку п’єсу в оркестрі для інших дітей. Інші групи намагаються повторити цю п’єсу в своїй групі.

Критерії оцінювання

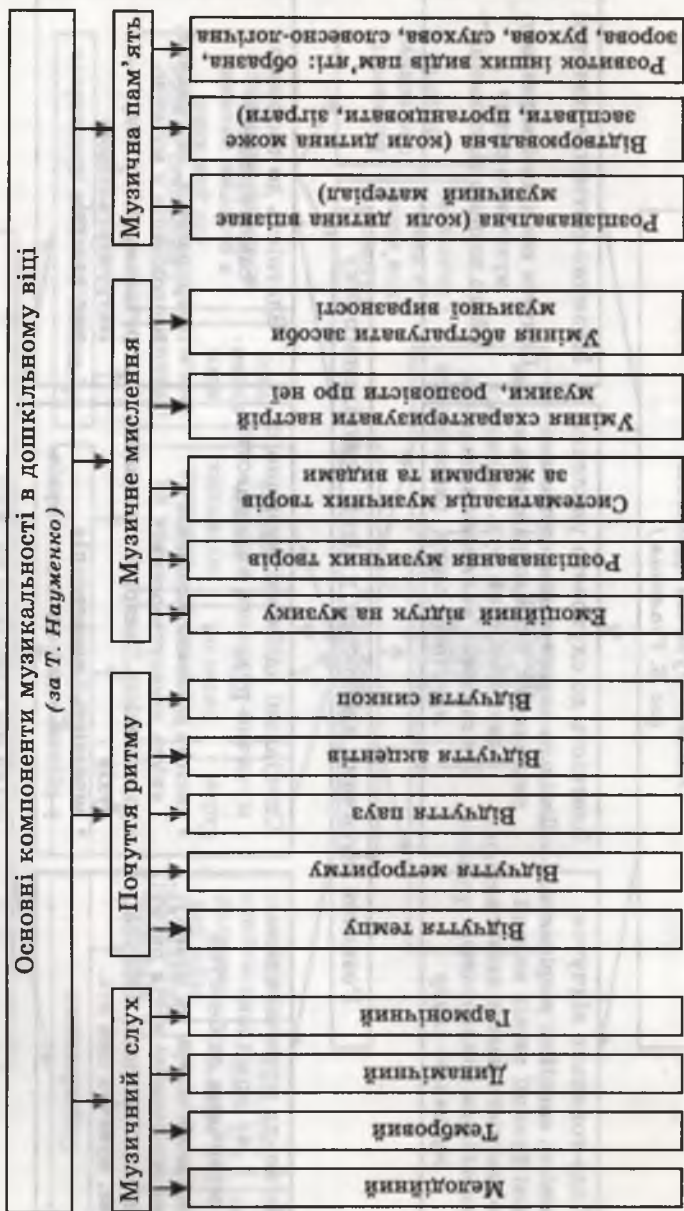
Високий рівень	Дитина з бажанням грає в ансамблі, вміє слухати інших та правильно виконує свою музичну партію.
Середній рівень	Дитина має навички гри в ансамблі, але не завжди може співвідносити свою гру із грою учасників ансамблю.
Низький рівень	Дитина не має інтересу до виконання завдань, мелодію передає довільно.

Завдання музично-естетичного розвитку дошкільників

Закласти у дітей

основи музичної культури:

- інтерес до музики й музичної діяльності;
- здатність переживати музичні образи й усвідомлювати емоційний зміст творів, елементарно оцінювати їх і висловлювати власні судження;
- бажання пізнавати й опановувати музичний досвід людства;
- потребу спілкуватися з приводу музики і засобами музики.

Прищепити дітям естетичне ставлення (почуття краси, гармонії, виразності, грації, вишуканості) до:

- музичних творів, музичних явищ і мистецтва загалом;
- власної музичної діяльності та інших людей у процесі музичного виконавства;
- творчості й сприйняття музики, а через це – емоційно-ціннісне ставлення до світу загалом.

Сформувати у дітей:

- основи музичного сприймання;
- різноманітні практичні виконавські навички;
- творчі виконавські вміння.

Розвинути у дітей:

- загальну музикальність як комплекс музичних здібностей;
- спеціальні здібності музичного і музично-рухового виконавства;
- здатність до творчого самовираження.

Сформувати життєву мистецьку активність

**Типовий перелік
обов'язкового обладнання,
навчально-наочних посібників та іграшок
дошкільного навчального закладу
з розділу “Музичне виховання”**

Назва	Одиниця виміру	Для груп дітей віку		Місце використання та зберігання
		Немовляти, мол. дошк.	середн., старш. дошк.	пед. кабінет
<i>Друквані таблиці, картини</i>				
Портрети композиторів	компл.		1	
Картини за змістом музичних творів	-			1
Ілюстрації до музичних образів	-			1
Зображення музичних інструментів	-			1
Зразки карнавальних костюмів (викрійки)	-		1	
Нотний стан	шт.			1
Схема клавіатури фортепіано	-			2
Музичний годинник	-			1
Музичні загадки	компл.			1
Картки з символічним зображенням мажорного та мінорного звучання	-			1
Картки з символічним зображенням сили звуку	-			1
<i>Картки для індивідуальної роботи</i>				
Картки з трьома смужка- ми та кольоровими фішка- ми для позначення висоти звуку	набір			20
Фішки квадратної та пря- мокутної форми (для поз- начення коротких та дов- гих звуків)	-			20

Назва	Одиниця виміру	Для груп дітей віку		Місце використання та зберігання
		Немовляти, мол. дошк.	середн., старт., дошк.	
<i>Приладдя (інвентар)</i>				
Завіса театральна	—			2
Ширма (висота 2 м)	—			1
Елементи декорацій	—			10
Карусель з різноколірними стрічками	—			1
Прапорець (4-х кольорів)	—			40
Квітка	—			80
Стрічка (на паличці або кільці)	—			40
Хусточка (4-х кольорів)	—			40
Вертушка	—			20
Деталі костюмів: напівмаска, шапочка	—			20
Віночок	—			10
Пояс	—			20
Чобітки	—			20
Фартушок	—			10
Косинка	—			10
Костюм карнавальний	—			20
Костюм національний	—			20
<i>Приладдя (екранно-звукові)</i>				
Фонохрестоматія	компл.		1	1
<i>Інструменти музичні</i>				
Фортепіано	шт.	1		1
Баян (акордеон)	шт.	1		1
Дитячі музичні іграшкові інструменти озвучені:				
струнні (бандура, цимбали, скрипка, гітара тощо)	—			10
духові (флейта, сопілка, кларнет, саксофон)	—			10
духові з одним звуком (дудка, труба)	—			5
клавійно-язичкові (баян, гармонь)	—			5
кнопково-язичкові (трюла, акордеон)	—			5

Назва	Одиниці виміру	Для груп дітей віку		Місце використання та зберігання
		Немовляти, мол. дошк.	середн., старш., дошк.	пед. кабінет
ударно-клавішні (піаніно, рояль)	-			2
музичні дзвіночки	набір			1
ударні (металофон, барабан, тарілки, тамбурін, трикутник)	шт.			10
шумові (тріскачі, маракаси, бубонці)	-			20
Музичні іграшки озвучені:	-			
молоточок	-			4
китальця, брямалця	-			20
музична дзига	-			4
свищик	-			10
невалійка	-			2
шарманка (органчик, скринька, шкатулка)	-			3
музичні сходишки	-			1
музична книжка	-			1
озвучена іграшка образна	-			10
електромузична іграшка	-			3
Музичні іграшки не озвучені (імітаційні):	-			
балалайка	-			2
гітара	-			2
гармошка	-			2
Технічні засоби навчання				
Телевізор	шт.			2
Відеомагнітофон (відеоплеєр)				1
Магнітофон				2
Програвач				2
Радіоприймач, репродуктор			1	1
Кінопроектор				1
Діапроектор		1	1	
Екран				1
Обладнання лінгафонного кабінету				1
Комп'ютер			1	10

ЕТАПИ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС РІЗНОЇ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до методики продумують і фіксують етапи педагогічної роботи з різних видів музичної діяльності дошкільників: слухання, співів, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах.

Таким чином, на початку ашита, де планують роботу, музичний керівник може фіксувати етапи роботи під час різної музичної діяльності.

Для прикладу наведемо ці етапи педагогічної роботи, запропоновані Т. Науменко та Н. Рубальською.

Етапи роботи (за Т. Науменко)

Слухання музики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомити дітей з музичним твором. Учити їх уважно слухати музику, виховувати емоційний відгук на неї. 2. Упізнавати та називати музичний твір, провести бесіду про характер і настрої музики. Дати стислі відомості про композитора. 3. Учити дітей самостійно характеризувати знайомий музичний твір, викликати у них бажання відобразити свої почуття у слові та малюнку. 4. Акцентувати увагу дітей на засобах музичної виразності, збагачувати їх музичними враженнями. 5. Учити дітей розпізнавати музичний твір за фрагментом, у грамзапису. Виховувати у дітей стійкий інтерес і любов до різних видів музики. 6. Розрізняти структуру музичного твору. Виховувати естетичне сприймання навколишнього, рідної природи. 7. Закріпити знання про музичний твір, збагачення музичних почуттів, розвиток естетичної потреби.
Спів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомити дітей з піснею. Бесіда за змістом, робота над мелодією (спів за музичними фразами, за типом "луна", на склад "ля" або "дінь"). 2. Робота над чіткою звуковою вимовою (проговорення тексту пошепки у ритмі пісні), словникова робота із поясненням слів, виразів. 3. Робота над диханням (прийоми диригування, спів за музичними фразами, на звук "м"). 4. Учити дітей співати виразно, з динамічними відтінками, відображаючи характер музики. 5. Учити дітей співати без інструментального супроводу (а-саррелла), "ланцюжком", із солістами тощо.

1. Ознайомити дітей з музикою до танцю (вправи, гри), схарактеризувати її (характер, структура).
2. Розучувати рухи танцю (вправи, гри). Вчити дітей чути зміни частин у музиці і відображати їх у русі.
3. Учити дітей вчасно переходити від одного руху до іншого відповідно до музики. Працювати над чіткістю виконання рухів.
4. Розвивати у дітей ритмічний слух, навчаючи їх виконувати рухи ритмічно, під музику.
5. Учити дітей відображати в русі характер музики. Працювати над виразністю рухів. Розвивати акторські здібності дітей.
- 6–8. Учити дітей легко, невимушено виконувати рухи танцю (гри).

Етапи роботи

(за Н. Рубальською)

I. Ознайомлення

Заняття 1. Ознайомлення з піснею, бесіда за її змістом, визначення характеру, розучування мелодії за окремими фразами. Визначення структури пісні (вступ, закінчення, заспів, приспів).

II. Розучування

Заняття 2. Робота над чистотою інтонування мелодії та складних місць у пісні (“стрибків”, пунктирного ритму тощо).

Заняття 3. Робота над диханням, дикцією, впізнавання твору за мелодією, за закінченням музичних фраз.

Заняття 4. Впізнавання пісні за вступом; робота над ансамблем – одночасним співом дітей після закінчення вступу до пісні; над закінченням музичних фраз (дикція, динаміка, одночасне закінчення пісні дітьми).

Заняття 5. Робота над динамікою пісні, впізнавання твору за ритмом (старші групи).

Заняття 6. Характерне виконання пісні.

III. Закріплення

Заняття 7-8. Впізнавання пісні за будь-яким уривком, виконання її хором, підгрупами, індивідуально (за бажанням дітей).

Слухавні музичні	I. Ознайомлення
	Заняття 1. Ознайомлення з твором, визначення його характеру, подання коротких відомостей про композитора (старший дошкільний вік), уважне прослуховування твору від початку до кінця.
	II. Розучування
	Заняття 2. Самостійне визначення характеру твору, зміни темпу, динаміки, називання автора (самостійно або з допомогою музичного керівника). Заняття 3. Впізнавання всього твору за звучанням, визначення характеру, кількості частин, порівняння їх між собою (старший дошкільний вік), придумування сюжетів, добір дітьми віршів (старший дошкільний вік).
	III. Закріплення
	Заняття 4. Впізнавання твору за уривком, порівняння його з контрастними чи схожими музичними п'єсами.
Музично-ритмічні рухи	Заняття 1. Ознайомлення, пояснення, показ, виконання музкерівником або вихователем. Заняття 2. Розучування рухів та окремих елементів, робота над зміною рухів у різних частинах музики, над характером танцю. Заняття 3. Закріплення танцю, хороводу, вправи, виконання з дорослим та самостійно. Заняття 4. Самостійне виконання, робота над образом.
Музична гра	Заняття 1. Ознайомлення зі змістом гри. Заняття 2. Розучування, робота над закінченням фраз. Стежити за чітким дотриманням дітьми правил гри. Заняття 3. Закріплення. Активізувати пасивних, сором'язливих дітей, запропонувати їм провідні ролі.
Гра на музичних інструментах	Заняття 1. Ознайомлення з музичним твором. Аналіз його за фразами. Показ виконання твору дорослим. Добір музичних фраз на металофоні, відстукування ритму і т. д. Заняття 2-3. Розучування п'єси, робота над стрибками в мелодії, над складним пунктирним ритмом, над з'єднанням музичних фраз між собою. Заняття 4-5. Закріплення, характерне виконання музичної п'єси.

Показники діагностики музичних здібностей дітей дошкільного віку
(за О. Радиною та А. Катинене)

Ладове відчуття	Музичні слухові вмощення	Відчуття ритму
Молодша група		
1. Увага	1. Підспівування знайомої мелодії	
2. Прохання повторити	1. Відтворення в оплесках ритмічного малюнку мелодії з трьох-п'яти звуків	
3. Наявність улюблених творів	2. Відповідність рухів характеру музики	
4. Зовнішні емоційні прояви	3. Відповідність рухів ритму музики	
5. Впізнання знайомої мелодії		
Середня група		
1. Увага	1. Спів знайомої мелодії із супроводом	
2. Прохання повторити	1. Відтворення в оплесках, притулюваннях, на музичних інструментах ритмічного малюнку мелодії	
3. Наявність улюблених творів	2. Спів малознайомої пісні (після того як прослухає її декілька разів) під супровід	
4. Зовнішні емоційні прояви	3. Добір добре знайомої пісні на металофоні	
5. Впізнання знайомої мелодії за фрагментом		
6. Висловлювання дітей про характер музики (дво-, тричасна форма)	3. Відповідність рухів ритму музики (з використанням зміни ритму)	

7. Визначення закінчення мелодії		
8. Визначення правильності інтонації у співах		
Старша група		
1. Увага	1. Спів знайомої мелодії із супроводом	1. Відтворення в оплесках, притупуваннях, на музичних інструментах ритмічного малюнку мелодії
2. Прохання повторити	2. Спів знайомої мелодії без супроводу	2. Відповідність рухів характеру музики із малоконтрастними частинами
3. Наявність улюблених творів	3. Спів малознайомої мелодії (після того як прослухає її декілька разів) під супровід та без нього	3. Відповідність рухів ритму музики (з використанням зміни ритму)
4. Зовнішні емоційні прояви	4. Добір добре знайомої пісеньки на слух на металофоні	
5. Впізнання знайомої мелодії за фрагментом	5. Добір малознайомої пісеньки на слух на металофоні	
6. Висловлювання дитячої про характер музики (дво-, тричасна форма)		
7. Визначення закінчення мелодії		
8. Завершення на тоніці початку мелодії		

КАРТА АНАЛІЗУ МУЗИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Музичний керівник _____

група _____ дата _____

№	Показники аналізу	Оцінка	Висновки
1.	Умови проведення заняття: санітарно-гігієнічні, естетичні		
2.	Відповідність мети заняття завданням програми, чіткість визначення навчальних, розвивальних та виховних завдань		
3.	Відповідність структури та змісту музичної діяльності виду заняття, доцільність використання різних видів музичної діяльності		
4.	Ефективність застосованих методів та прийомів: - слухання; - співи; - музично-ритмічні рухи; - гра на музичних інструментах		
5.	Рациональність та ефективність прийомів щодо розвитку музичних здібностей дітей (естетичний смак, музичний слух, пам'ять, музичний словник, творча активність тощо)		
6.	Добір музичного репертуару, етапи роботи над ним (наступність у засвоєнні знань, умінь і навичок дітей)		
7.	Наявність та якість наочних посібників		
8.	Індивідуально-диференційований підхід		
9.	Логічність, послідовність, емоційність мовлення педагога		
10.	Взаємодія, узгодженість діяльності музичного керівника і дітей		
11.	Особливості поведінки дітей під час заняття: інтерес, увага, активність, творчість		
12.	Засвоєння дітьми завдань, передбачених метою заняття		
Рекомендації			

МУЗИЧНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Музичні поняття і терміни діти засвоюють поступово, починаючи з раннього, молодшого та дошкільного віку. Спочатку малюки не вживають їх у мовленні, а лише вчать розуміти. Педагог пояснює нові поняття, супроводжуючи їх музикою, образними словами, наочністю. Із часом більшість термінів входять в активний словник дітей.

ОРІЕНТОВНИЙ СЛОВНИК МУЗИЧНИХ ТЕРМІНІВ

ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ

1. Словник, що характеризує емоційно-образний зміст музики.

бадьора	загадкова	ніжна	спритна
безстрашна	забавна	обережна	страшна
блискуча	задумлива	ображена	стрибаюча
богатирська	задушевна	плавна	стрімка
бойова	заколисуюча	поважна	стримана
важка	заметільна	покvapлива	сувора
весела	занепокоєна	полохлива	сумна
відважна	запальна	поривчаста	схвильована
військова	збентежена	потішна	танцювальна
виразна	звитяжна	похмура	таємнича
впевнена	зла	прозора	тверда
вразлива	казкова	протяжна	темна
головна	колискова	привітна	тривожна
горда	колюча	пустотлива	тужлива
гостра	лагідна	радісна	усміхнена
грайлива	легка	рішуча	уривчаста
грізна	ляклива	світла	урочиста
груба	маршова	святкова	хоробра
дзвінка	мужня	сердита	хороводна
добра	могутня	серйозна	чарівна
душевна	моторна	сильна	чарівлива
жалібна	мрійлива	скорботна	чітка
жалісна	м'яка	смілива	енергійна
жартівлива	наспівна	смішна	ясна
жвава	насторожена	солдатська	
журлива	незадоволена	сонячна	
завзята	неспокійна	спокійна	

2. Музичні жанри, види музики.

- Пісня (колицкова, танцювальна, частівка, канон тощо).
- Танок (гопак, козачок, хоровод, вальс, полька, менует, полонез, мазурка, краков'як, тощо).
- Марш (святковий, спортивний, жартівливий, жалобний).
- Опера, балет, соната, симфонія, концерт, тріо, квартет, романс, серенада.
- Вокальна та інструментальна музика.
- Народна музика.
- Програмна та непрограмна музика.

3. Засоби музичної виразності.

- Мелодія (плавна, уривчаста, стрибаюча тощо);
- Ритм (рівномірний, спокійний, чіткий);
- Пауза (довга, коротка);
- Акцент (легкий, сильний);
- Гармонія (світла, темна, різка, м'яка, напружена);
- Інтонація (питальна, стверджувальна, спокійна, ласкава, грізна, тривожна);
- Лад (мажорний, мінорний);
- Темп (швидкий, повільний, спокійний, помірний, жвавий тощо);
- Динаміка (тихо, голосно, підсилюючи, затихаючи, неголосно);
- Регістр (високий, низький, середній);
- Тембр (різке забарвлення звуку – світлий, темний, дзвінкий тощо).

4. Музична форма.

- Одночасна, двочасна, тричасна.
- Куплетна (куплет, заспів, приспів, вступ, закінчення).

5. Музичні професії, фах, колективи.

- Композитор, диригент, піаніст, соліст, артист, музиканти, оркестр, ансамбль, хор.

6. Характер виконання, прийоми.

- Стакато, легато, глісандо, уривчасто, плавно, чітко, виразно, м'яко, легко, ясно, прозоро, дзвінко тощо.

7. Загальні музичні терміни.

- Нота, звук (висота, тривалість), бас, акорд, тема, супровід або акомпанемент, мотив, частина, фраза, кульмінація, нотний стан, нотний ключ тощо.

Література

1. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2006. – С. 268–283.
2. Інструкція про ділову документацію в дошкільних закладах // Дошкільне виховання. – 1998. – №№ 11-12. – С. 4–6.
3. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / Упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусинець, О. Тимофєєва. – Тернопіль: Мандрівець, 2006. – 168 с.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні.: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О. Л. Кононко. – К.: Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
5. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищ. навч. закладів. – К.: Освіта, 1998. – 255 с.
6. Крутій К. Л. Планування роботи сучасного дошкільного навчального закладу: поняття, особливості, умови ефективної реалізації. – Запоріжжя: ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2005. – 208 с.
7. Левченко Л. Л. Музичне джерельце. Збірка музичних творів: У 4 вип. – Харків: Веста: Видавництво “Ранок”, 2004.
8. Манилюк Ю. С. Щоденник вихователя дошкільного навчального закладу (календарно-тематичне планування). – Тернопіль: Мандрівець, 2006.
9. Манилюк Ю. С. Щоденник для контролю у дошкільному навчальному закладі. – Тернопіль: Мандрівець, 2006.
10. Музичний розвиток дітей від 2 до 7 років // Укл. Т. І. Науменко (укр.), ІЗМН “Віпол”, 1997.
11. Науменко Т. І. Музика діагностує // Дитячий садок. – 2002. – № 12 (156). – С. 2.
12. Організація аналізу педагогічної діяльності дошкільного навчального закладу. Діагностика професійної майстерності спеціалістів дошкільного виховання / Упорядники Л. М. Олійник, І. А. Романюк – Миколаїв, 2003 – 60 с.
13. Планування освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі // Дошкільне виховання. – 2002. – № 11. – С. 12–14.
14. Плохій З. П. Програма виховання дітей дошкільного віку “Малюток”, – 1997.
15. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: “Академвидав”, 2004. – 456 с.
16. Про планування освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі: Інструктивно-методичний лист МОН України // Дошкільне виховання, 2002. – № 10. – С. 3.

17. Романюк І. А. Управлінська діяльність керівника дошкільного навчального закладу. – Миколаїв, 2006. – 111 с.
18. Рубальська Н. Календарне планування музичних занять // Палітра педагога. – 2003. – № 3. – С. 27–31.
19. Сорока Т. В. Музичне виховання дітей переддошкільного віку. – Запоріжжя: ЛІПС ЛТД, 2002. – 84 с.
20. Типове положення про атестацію педагогічних кадрів // Дошкільне виховання. – 1994. – № 34. – С. 8.
21. Типовий перелік обов'язкового обладнання навчально-наочних посібників та іграшок дошкільних навчальних закладів (друге видання, доповнене) // Дошкільне виховання. – 2002. – № 10.
22. Шевчук А. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей: методичні рекомендації // Дошкільне виховання. – 2000. – № 2. – С. 6-7.
23. Шевчук А. Сучасні підходи до організації свят і розваг: методичні рекомендації // Дошкільне виховання. – 2000. – № 3. – С. 5–7.
24. Белая К. Ю. Руководство ДОУ: контрольно-диагностическая функция. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 64 с.
25. Кононова Н. Г. Обучение дошкольников игре на детских музыкальных инструментах: Кн. для воспитателя и муз. руководителя дет. сада: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1990. – 159 с.
26. Мерзлякова С. Планирование и анализ работы по музыкальному воспитанию // Дошкольное воспитание. – 2000. – № 1. – С. 121–126.
27. Методика музыкального воспитания в детском саду: Учебник для учащихся педагогических училищ / Н. А. Ветлугина. – М.: Просвещение, 1989.
28. Музыкальное воспитание дошкольников: Пособие для студентов пед. ин-тов, учащихся пед. уч-щ и колледжей, муз. руководителей и воспитателей дет. сада / О. П. Радынова, А. И. Катинене, М. Л. Палавандишвили. Под ред. О. П. Радыновой. – М.: Просвещение, Владос; 1994. – 223 с.
29. Музыкально-двигательные упражнения в детском саду: Кн. для воспитателя и муз. руководителя дет. сада / Сост. Е. П. Раевская и др. – 3-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
30. Петрова В., Сорокина Т. Материал для музыкальных занятий с детьми II младшей группы // Дошкольное воспитание. – 2001. – № 11. – С. 99–116.
31. Поздняк Л. В. Основы управления дошкольным образовательным учреждением. – М.: А.П.О., – 1996.
32. Радынова О. П., Катинене А. И. Дошкольный возраст: Методика музыкального воспитания // Дошкольное воспитание. – 1994. – № 2. – С. 24–30.
33. Теплов Б. М. Способности и одаренность. Избр. труды. – В 2-х т. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – С. 43.
32. Циркова Н. Комплексное занятие как одно из условий развития эмоционально-ценностного восприятия искусства // Дошкольное воспитание. – 2000. – № 4. – С. 127–131.